

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EKONOMICKÉ ŽURNALISTIKY

Historické a ekonomické aspekty vzniku a rozvoje ostravsko-opavské diecéze
Historical and Economic Perspectives on Foundation and Growth of Roman Catholic
Diocese of Ostrava-Opava

Student: Bc. Lucie Vláčilová
Vedoucí diplomové práce: prof. Ing. Václav Jurečka, CSc.

Ostrava 2015

Zadání diplomové práce

Student:

Bc. Lucie Vláčilová

Studijní program:

N6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

6202T095 Ekonomika a právo v žurnalistice

Téma:

Historické a ekonomické aspekty vzniku a rozvoje ostravsko-opavské diecéze

Historical and Economic Perspectives on Foundation and Growth of Roman Catholic Diocese of Ostrava-Opava

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Úvod do problematiky
 3. Vznik nové ostravsko-opavské diecéze
 4. Rozvoj Diecéze ostravsko-opavské
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratek
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- KŘÍŽ, Jan. *Zákon o církvích a náboženských společnostech - komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010. 366 s. ISBN 978-80-7400-362-2.
Dokumenty II. vatikánského koncilu. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 606 s. ISBN 80-7192-467-9.
KÜNG, Hans. *Malé dějiny katolické církve*. Brno: Barrister & Principal, 2010. 152 s. ISBN 978-80-87029-92-3.

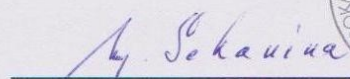
Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

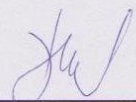
Vedoucí diplomové práce: **prof. Ing. Václav Jurečka, CSc.**

Datum zadání: 21.11.2014

Datum odevzdání: 25.04.2015

Doc. PhDr. PaedDr. Milan Sekanina, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně přílohy č. 1, vypracovala samostatně.

24. 4. 2015

Datum

.....
Měřilová Lucie

Bc. Lucie Vláčilová

Děkuji panu prof. Ing. Václavu Jurečkovi, CSc. za odborné vedení, pomoc, trpělivost a cenné rady při koncipování diplomové práce. Dále děkuji kancléři ostravsko-opavské diecéze PhDr. Pavlu Ramíkovi za spolupráci a poskytnutí potřebných materiálů a Ing. Bc. Petru Kozlovi, Ph. D. za konzultace v oblasti teologie.

OBSAH

OBSAH	3
1 ÚVOD.....	5
2 ÚVOD DO PROBLEMATIKY	7
2.1 Katolická církev v českých zemích.....	7
2.2 Římskokatolická církev po roce 1989	10
2.3 Organizační struktura a právní postavení katolické církve	14
2.4 Historické aspekty vzniku ostravsko-opavské diecéze	20
2.4.1 Snahy o vznik sufragánní diecéze v Opavě	21
2.4.2 Apoštolská administratura Český Těšín	22
2.4.3 Arcidiecéze olomoucká.....	23
2.4.4 Vývoj Arcidiecéze olomoucké mezi lety 1989 až 1996	24
2.5 Ekonomické a další faktory vedoucí ke vzniku nové diecéze.....	28
2.5.1 Vykrádání sakrálních staveb	28
2.5.2 Potřeba kvalitní pastorace	30
2.5.3 Duchovní centra uprostřed městských sídlišť	31
3 VZNIK NOVÉ OSTRAVSKO-OPAVSKÉ DIECÉZE	33
3.1 Základní údaje	33
3.2 Diecézní kurie ostravsko-opavská.....	34
3.3 Hospodaření diecéze	38
3.3.1 Příjmy.....	39
3.3.2 Výdaje	43
3.3.3 Konečná bilance.....	45
3.3.4 Právnícké osoby zřízené biskupstvím	46
3.4 Náboženské hledisko – situace po vzniku diecéze.....	47
3.5 Umístění diecéze v socioekonomickém prostoru.....	49
3.6 Život v děkanátech a farnostech.....	51
4 ROZVOJ OSTRAVSKO-OPAVSKÉ DIECÉZE A JEJICH AKTIVIT	54
4.1 Spolupráce diecéze s veřejnými institucemi	54
4.1.1 Vojenská duchovní služba a vojenští kaplani	55
4.1.2 Vězeňská duchovní péče v ostravsko-opavské diecézi.....	56

4.1.3	Nemocniční kaplani	57
4.2	Diecézní charita ostravsko-opavská	58
4.3	Církevní školy	60
4.4	Nové hospodaření ostravsko-opavské diecéze	62
4.4.1	Výzvy v oblasti financování diecéze	63
5	ZÁVĚR	65
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	67
	SEZNAM ZKRATEK	76
	SEZNAM GRAFŮ	77
	SEZNAM OBRÁZKŮ	77
	SEZNAM TABULEK	77
	SEZNAM PŘÍLOH	79

1 ÚVOD

Už od počátku formování lidských společenství hraje náboženství významnou roli v životě člověka. Existovaly různé formy náboženství (animismus, totemismus apod.). Mezi přední náboženství vztahující se k jednomu bohu patří židovství, islám a křesťanství. Někdy jsou také označována jako monoteistická náboženství.

Existence náboženských společenství je podmíněna existencí institucí, které kromě duchovního poslání zabezpečují fungování společenství. Dominantní postavení z hlediska počtu lidí hlásících se k určité náboženské struktuře v České republice stále zaujímá tradiční římskokatolická církev. Ta je součástí neziskového sektoru, který patří do ekonomického prostředí vyspělých zemí, neboť svou diverzifikací a působením ve veřejně prospěšných oblastech lidského života uspokojuje specifické potřeby, přichází s neziskovými motivy napříč trhy. Na území Moravskoslezského kraje se nachází partikulární místní církve - diecéze sahající svou působností až k okresu Jeseník. Jelikož doposud neexistuje publikace, která by analyzovala nejen příčiny, ale také rozvoj tohoto správního obvodu, který svým způsobem ovlivňuje život zdejšího kraje, zdejší společnosti, rozhodnout se pro dané téma bylo jednoznačnou výzvou.

Předložená práce se věnuje historickým a ekonomickým aspektům, které vedly ke vzniku částečně samosprávného celku – diecéze, konkrétně Diecéze ostravsko-opavské, a jejímu rozvoji. Předmětem práce není hodnocení idejí ani samotné církve. Práce se nevěnuje církevním restitucím. Pozornost je kladena na analýzu vazeb a okolností, které ostravsko-opavskou diecézi utvářely a nyní se podílí na jejím rozvoji.

Ačkoliv objektem práce je samotná diecéze, je užitečné zahrnout tuto problematiku do obecnějšího rámce, tedy kontextu, který přináší druhá kapitola. Ta nejprve čtenáře uvede do problematiky, poté ho seznámí s organizační a právní strukturou římskokatolické církve a následně bude analyzovat historické a ekonomické aspekty, které vedly ke vzniku Diecéze ostravsko-opavské.

Třetí kapitola mapuje diecézi jako rozsáhlý, propracovaný systém s ekonomickým zázemím, který je umístěn v určitém socioekonomickém prostoru. Využitím metody analyticko-syntetické je možné získat přehled o jednotlivých částech diecéze (diecézní kurie) a vazbách, které mezi nimi existují. Skrze sběr dat a informací, ke kterým se autorka této práce dostala, mohlo být představeno dosavadní hospodaření ostravsko-opavské

diecéze a vlastním zpracováním hospodářských údajů do grafů následně zkoumány příčiny jednotlivých změn v oblasti příjmů a výdajů. Následuje chronologický popis vývoje náboženské situace. Metodou komparace jsou srovnány dvě existující techniky – sčítání počtu lidí hlásících se k římskokatolické církvi a sčítání počtu účastníků bohoslužeb. Je zde rozebrána také otázka týkající se reorganizace farních obcí, ke které již přistoupily diecéze ve Francii i v České republice.

Čtvrtá kapitola navazuje na rozvoj dané diecéze z pohledu její spolupráce s veřejnými institucemi. Analyzuje pokroky, které lze pozorovat u vybraných právnických osob, jejichž zřizovatelem je Biskupství ostravsko-opavské. Nejprve u největší nestátní neziskové organizace Moravskoslezského kraje Diecézní charity ostravsko-opavské, následně u církevních vzdělávacích institucí a školských zařízení. Zásadní je zde zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, který v souvislosti se svou účinností podstatně mění financování římskokatolické církve, tedy i Diecéze ostravsko-opavské. Nový model hospodaření je představen jak z hlediska právního, tak ekonomického.

Cílem diplomové práce je zjistit, jaké historické a ekonomické aspekty vedly ke vzniku a rozvoji ostravsko-opavské diecéze. Analyzovat, zda převažují příčiny ekonomického či historického charakteru a zda v některých směrech z hlediska její činnosti došlo k určitému rozvoji, případně ve kterých oblastech nastaly zásadní změny. Nalézt odpověď na otázku, zda zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi ovlivní hospodaření či financování konkrétní ostravsko-opavské diecéze.

Práce vychází z právního stavu ke dni 1. 4. 2015

2 ÚVOD DO PROBLEMATIKY

„Křesťanství staví na judaismu, přejímá některé prvky řeckého myšlení a přidává svou zcela novou dimenzi spásy. V této podobě se z něj stává víra, která se stala zcela neodmyslitelnou součástí vývoje euroamerické civilizace v posledních dvou tisíciletích“ (Sedláček, 2009, s. 89). Dříve než bude pozornost věnována základnímu představení dějin katolické církve, je vhodné krátce pojednat o křesťanství jako celku.

Křesťanství je jedním z monoteistických náboženství¹, ke kterému se v současné době hlásí 1,2 miliardy osob ve světě.² Toto náboženství vzniká v 1. století našeho letopočtu a vychází ze židovského náboženství. První příslušníci hlásící se ke křesťanství se nazývají židokřesťané, resp. pohanokřesťané v závislosti na skutečnosti, zda se jednalo o konvertity ze židovství či nově pokřtěné pohany. Křesťanství je odvozeno od osoby Ježíše Krista, jehož historicita je dokazatelná z celé řady historických pramenů, nejen křesťanských.³

V průběhu dvou tisíciletí se křesťanství rozšířilo do celého světa. Mezi nejdůležitější historické mezníky lze zařadit období reformace 15. – 17. století (Luther, Kalvín, a schizma za dob Jindřicha VIII. neboli protestantizace Anglie). V pozdější době došlo k opětovnému smíru „rozdělených“ církví. Hlavou katolické církve, kterou respektují i zástupci dříve oddělených církví sjednocených s Apoštolským stolcem, je papež František⁴, občanským jménem Jorge Mario Bergoglio.

V nadcházejícím textu bude nyní pozornost věnována klíčovým okamžikům z dějin katolické církve na našem území.

2.1 Katolická církev v českých zemích

Křesťanství proniklo počátkem 7. století do střední Evropy. Na území Čech a Moravy přicházely skupiny misionářů, ale důležitá událost se vztahuje až k roku 845, kdy se 14 českých velmožů nechalo v německém Řezně pokřtít. Dalším důležitým mezníkem v

¹ Monoteismus – víra v jediného boha

² V polovině 21. století se předpokládá, že počet křesťanů ve světě vzroste na 1,6 miliardy. Avšak první místo co do počtu věřících už nyní zaujímá Islám, ke kterému se celosvětově oficiálně hlásí 1,7 miliardy muslimů. [1]

³ Kornélius Tacitus

⁴ Argentinský kardinál Jorge Mario Bergoglio byl zvolen novým papežem dne 13. března 2013. Přijal jméno František. [2]

dějínách křesťanství u nás je příchod věrozvěstů Konstantina a Metoděje. Solunští vzdělanci s sebou přinesli slovanskou liturgii.⁵ Část země však byla nakloněna spíše latinské liturgii, za kterou stáli bavorští misionáři. Výraznou katolickou osobností byl český kníže Václav (dále jen sv. Václav), který byl katolickou církví svatořečen roku 973.⁶ Zakládal kostely, pečoval o chudé, nemocné a stal se patronem Čech i Moravy.⁷ Ve stejném roce (973) došlo k založení pražského biskupství a o necelé století později v roce 1063 olomouckého biskupství. V té době sehrály důležitou úlohu kláštery považované za centra vzdělanosti – Sázavský klášter, Břevnovský klášter, klášter sv. Jiří na Hradčanech či klášter Hradisko u Olomouce.

Další významnou osobností byla sv. Anežka Česká – zakladatelka špitálu sv. Františka. Podobně jako sv. Václav vynikala svou horlivostí v péči o potřebné.⁸ Období 13. století nebylo však jen obdobím sv. Anežky České. Neslo se také v duchu církevních škol, zřizování nových řádů a ve 14. století za vlády Karla IV. byla vytvořena nezávislá církevní správa podléhající přímo papeži.

Osobnost, kterou nelze opomenout, je postava kazatele Jana Husa, který vystoupil s kritikou tehdejší církve a za své názory byl 6. 7. 1415 upálen. V roce 1999 ho očistil papež Jan Pavel II. a tím revidoval stanovisko středověké církve⁹. Husitské války, církevní i vzdělanostní úpadek země, katolíci a utrakvisté.¹⁰ Těmito slovy by se dala označit doba od smrti Mistra Jana Husa do příchodu jezuitského řádu, který se zasloužil o obnovu, sjednocení, rozvoj vzdělávání katolické církve v českých zemích. Jejich činnost podpořil král Ferdinand I. Habsburský, za jehož vlády jezuitský řád založil jezuitskou kolej Klementinum – nynější sídlo Národní knihovny. Následovala rekatolizace¹¹, která se snažila o sjednocení protestantismem rozptýlené církve. Po třicetileté válce zůstalo v českých zemích jediným povoleným náboženstvím katolické a nekatolíci odcházeli ze země. Důležitou listinou se stal toleranční patent z roku 1781 vydaný císařem Josefem II.,

⁵ Etymologie slova "liturgie" znamená "čin lidu", tedy věc veřejnou. Výraz liturgie v tomto textu označuje křesťanskou bohoslužbu.

⁶ Od tohoto roku můžeme hovořit o počátcích svatováclavské úcty.

⁷ „*Je světcem, kolem kterého se ve vážných dobách a významných situacích shromažďuje český národ. Proto Josef Václav Myslbek vytvořil sousoší, na němž pracoval přes 30 let a které stojí na Václavském náměstí od roku 1912. Zde po 21. srpnu 1968 setrvaly skupiny mladých lidí, kteří se zakrvácenými prapory a nápisem na pomníku "Jsme svobodný národ" manifestovali proti okupaci tzv. spojeneckých vojsk.*" [3]

⁸ Jak napsal Jan Pavel II.: "*Sytila hladové, ošetřovala nemocné, pečovala o přestárlé, povzbuzovala bezradné a tak byla schopna šířit pokoj a smíření, dodávat útěchu a vlévat novou naději.*" [3]

⁹ Srov. dokument, který to dokládá

¹⁰ Utrakvismus – směr české náboženské reformace zaměřený na přijímání pod obojí způsobou. [4]

¹¹ Rekatolizace – úsilí o navrácení protestantů do římskokatolické církve.

který umožňoval svobodu vyznání pro luterány, kalvinisty a pravoslavné. Po první světové válce se objevila církevní organizace Orel a Česká katolická charita. V období protektorátu se římskokatolická církev postavila na stranu národa (kněží organizovali poutě, které se spontánně staly symbolem věrnosti českému národu a tím demonstrací proti nacistické okupaci). Nejen na společnosti, ale taktéž na církvi se projevovala negativa vyplývající z okupace za druhé světové války. Popravy, deportace, rekvírování předmětů¹² pro vojenské účely. Za druhé světové války se řada katolických kněží postavila proti nacismu, což mělo své důsledky – věznění, popravy a život v koncentračních táborech.

Přestože období „*církevního temna*“ neskončilo bohužel ani po jejím konci, došlo po roce 1945 v českých zemích k obnově církevních škol, katolického tisku i katolických spolků. Oficiálně mohly svou činnost obnovit například katolické skautské oddíly či tělovýchovná organizace Orel. O tři roky později se církev musela vyrovnat s tzv. druhou pozemkovou reformou. „*Na základě zákona č. 142/1947 Sb., o revisi první pozemkové reformy byla církvi odňata zemědělská a lesní půda nad 50 ha*“, jak tvrdí Balík (2007, s. 16). Dříve než tento zákon vešel v účinnost, byl vydán zákon č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě, kdy mělo dojít k odnětí zbylé církevní půdy. Oba zákony se uskutečňovaly současně, což podlomilo hospodářskou základnu tehdejší církve. Pomalu docházelo k vytěsnění církve ze společnosti do kostelů. Došlo také k likvidaci řeholních řádů, věznění kněží, biskupů i katolické inteligence. Lidé hlásící se ke katolické církvi byli, co se týče přístupu ke vzdělávání, mnohdy diskriminováni (nemožnost získat společensky významnější postavení či vystudovat libovolnou vysokou školu).

V roce 1950 se uskutečnila Akce K¹³ – násilná akce namířená proti mužským klášterům. Příslušníci Stb, SNB a oddíly Lidových milicí obsadili v celém Československu 219 řeholních domů, které pak použili ke svým účelům. O několik měsíců později potkala podobná situace ženské řeholní řády, tentokrát pod krycím názvem Akce Ř. Tehdejší ministr obrany Alexej Čepička zamýšlel využít řeholní prostory pro potřeby armády. O deset let později u příležitosti patnáctiletého výročí od skončení druhé světové války

¹² K rekvírování neboli vymáhání či zabírání předmětů především v období války, docházelo během 2. světové války na našem území. Docházelo především k zabavení zvonů z kostelů. „*Hrubým odhadem, na základě dílčích soupisů a přesných údajů o zvonech z protektorátu, lze dospět k počtu 10 000 zvonů odebraných z protektorátu a cca 3500 až 4000 zvonů odebraných z obsazeného pohraničí. Celkem tedy bylo použito pro potřeby německých podniků 13 000 až 14 000 českých zvonů.*“ [5]

¹³ Akce ÚV KSČ nazývaná K jako kláštery se měla uskutečnit ve dvou etapách. První etapa byla zaměřena proti nejpočetnějším řádům. „*Došlo k devastaci řeholních budov i k znehodnocení značného množství inventáře jednotlivých řeholních domů (např. knih a uměleckých předmětů).*“ [6]

vyhlásil prezident Antonín Novotný amnestii,¹⁴ která se týkala velké části politických vězňů, tedy také těch vězněných „pro víru“. Ovšem i v období amnestie nadále probíhaly politické procesy s náboženskými aktivisty. Období pražského jara se díky změně osoby ve funkci vedoucího Sekretariátu pro věci církevní při ministerstvu kultury stalo vstřícnějším obdobím.¹⁵ Otevřený list katolíků vězněných pro víru určený prvnímu tajemníku ÚV KSČ Alexandru Dubčekovi, uveřejnily 21. března 1968 Literární noviny. Signovalo jej 84 bývalých politických vězňů. Mnohé požadavky z listu byly splněny. Došlo k obrození katolické Charity, obnově řeckokatolické církve¹⁶, postupnému návratu sídelních biskupů do svých úřadů (kromě J. Berana). [9]

Výrazné změny nastaly po zvolení papeže Jana Pavla II. do čela římskokatolické církve. Československou komunistickou stranu zvolení Poláka Karola Wojtyły¹⁷ znepokojilo. Se zvolením papeže „z východu“ získala katolická církev velkou morální podporu v rezistenci k vládnoucímu režimu. Od roku 1978 nečinila kompromisy pouze církev, ale také stát. V roce 1985 se konala pouť na Velehrad (výročí 1100 let od úmrtí sv. Metoděje). Zúčastnilo se jí téměř 200 tisíc poutníků. Šlo o největší protirežimní shromáždění až do listopadových událostí roku 1989.¹⁸ O čtyři roky později již kardinál František Tomášek přivítal papeže Jana Pavla II. ve svobodné zemi.

2.2 Římskokatolická církev po roce 1989

Období zkoušek a ztrát. Období nových zkušeností a individualizace společnosti. Takto by se dala charakterizovat situace římskokatolické církve mezi lety 1948 až 1989. Předzvěští nadcházejících změn bylo svatořečení Anežky České 12. listopadu 1989 tehdejším papežem Janem Pavlem II. Část obřadu byla dokonce živě přenášena televizí.

¹⁴ Amnestie prezidenta Antonína Novotného vyhlášená v roce 1960 se týkala politických vězňů. Ve dnech 10. -12. 5. 1960 došlo k propuštění 5601 politických vězňů, což znamenalo, že brány věznic opustilo 64% z celkového počtu 8708. [7]

¹⁵ Do funkce byla jmenována Erika Kadlecová, která později podepsala Chartu 77.

¹⁶ Během akce P byla řeckokatolická církev násilně sjednocena s pravoslavím. [7]

¹⁷ Karol Wojtyła sám zakusil komunistický režim. Podporoval hnutí *Solidarność*, které přispělo k pádu komunismu.

¹⁸ Každoroční pouť na Velehrad měla v roce 1985 „silný náboj“. V rámci výročí dvou věrozvěstů vystoupil tehdejší ministr kultury Vít Klusák s projevem, ve kterém hovořil o Cyrilu a Metoději. Jelikož u těchto jmen záměrně vypouštěl oslovení svatých, shromáždění poutníci mu to „pískotem“ ihned připomněli. „*Shromážděné poutníky uklidnil až arcibiskup František Tomášek, který jim přečetl zvláštní apoštolský list papeže Jana Pavla II. Události na Velehradu jasně ukázaly hloubku propasti oddělující funkcionáře od mas věřících, propast, kterou nemohla překlenout vágní a zprofanovaná symbolika slovanství či mírového hnutí. Zároveň byly svědectvím ožívajícího sebevědomí katolické církve a jejich členů, kteří se nebáli čím dál hlasitěji projevovat svůj nesouhlas se stávající politikou.*“ [8]

„Šlo o první přímý přenos náboženského obřadu v historii televize v Československu“ (Balík, 2007, s. 62). Ve stejném měsíci následovaly události, které církvi přinesly svobodu.

Na české „církvní scéně“ se v průběhu 90. let 20. století objevilo také velké množství menších alternativních náboženských skupin. Vzniklo zde tzv. duchovní tržiště 90. let 20. století. Novodobé náboženské směry nezískaly příliš velký počet členů. Co ovšem získaly, byl mediální zájem společnosti. „V podmínkách, kdy náboženský život není silně omezován státem, ať jde o stát sekulární, či vycházející z určité náboženské ideologie, dochází nutně k decentralizaci náboženského života a expanzi nových náboženských hnutí“ (Václavík, 2010, s. 170). Přestože některé náboženské skupiny působily ilegálně už před rokem 1989, jejich rozkvět přišel společně s ekonomickými, politickými a sociálními změnami až v 90. letech minulého století.¹⁹ [10]

Na jedné straně duchovní tržiště, na straně druhé oslabená katolická církev. Během 40 let totality se z majoritního společenství stalo společenství minoritní.²⁰ Došlo k výraznému úbytku počtu kněží i řeholníků. „Zánik komunistického režimu zastihl církev rozvrácenou a poničenou, a to nejen ve smyslu institucionálním, ale též duchovním. Scházely struktury, které by dlouhodobě pěstovaly náboženské a kulturní hodnoty. I ti, kteří proti režimu aktivně vystupovali, i ti, kteří se snažili, aby církevní činnost byla co nejširší a splňovala všechny nároky, což bylo běžné ve svobodném světě, tvořili spíše jakási malá duchovní centra než široký proud, zasahující české křesťanstvo a celou veřejnost“ (Balík, Hanuš, 2013, s. 324-325).

Katolická církev se stala pluralitním organismem, což s sebou neslo nejružnější postoje a vyhraněné představy. V českém prostředí neexistoval žádný koncepční program obnovy rozpadlých církevních struktur a institucí, který by mohla nová biskupská konference a její noví členové přijmout za vlastní. „Projevila se „opotřebenost“ kléru – stáří a únava mnoha duchovních, izolace většiny z nich od teologického vývoje a nových forem církevního života ve světě“ Balík (2007, s. 325). [11]

Tehdy se nynější držitel Templetonovy ceny Tomáš Halík pokoušel v několika bodech vystihnout úkoly stojící před katolickou církví, avšak ty byly opominuty. Církev se musela vyrovnat s odchodem katolických intelektuálů do akademické či politické sféry,

¹⁹ Různí autoři ve svých publikacích řeší otázku kořenů těchto alternativních hnutí. Americký sociolog a politolog Ronald Inglehart poukazuje na určitou souvislost hnutí s první generací po 2. světové válce, která nezažila hospodářské problémy, chudobu ani materiální nouzi. Generace 60. let 20. století se postavila proti tomu, co klidnou společnost vytvářelo – ustálené hodnoty a tradiční náboženství.

²⁰ Ke katolicismu se v Československu po válce hlásilo více než 75% obyvatel [10]

což znamenalo delegaci církevních úkolů na kněze, z nichž mnozí byli překvapeni nečekaným vývojem. [11]

Dosud bylo stručně pojednáno o významných okamžicích dějin katolické církve na našem území. Ještě než bude katolická církev představena jako instituce existující ve společnosti společně se základními termíny, které se v dalším textu budou hojně vyskytovat, je užitečné zastavit se u otázky týkající se náboženského vyznání občanů.

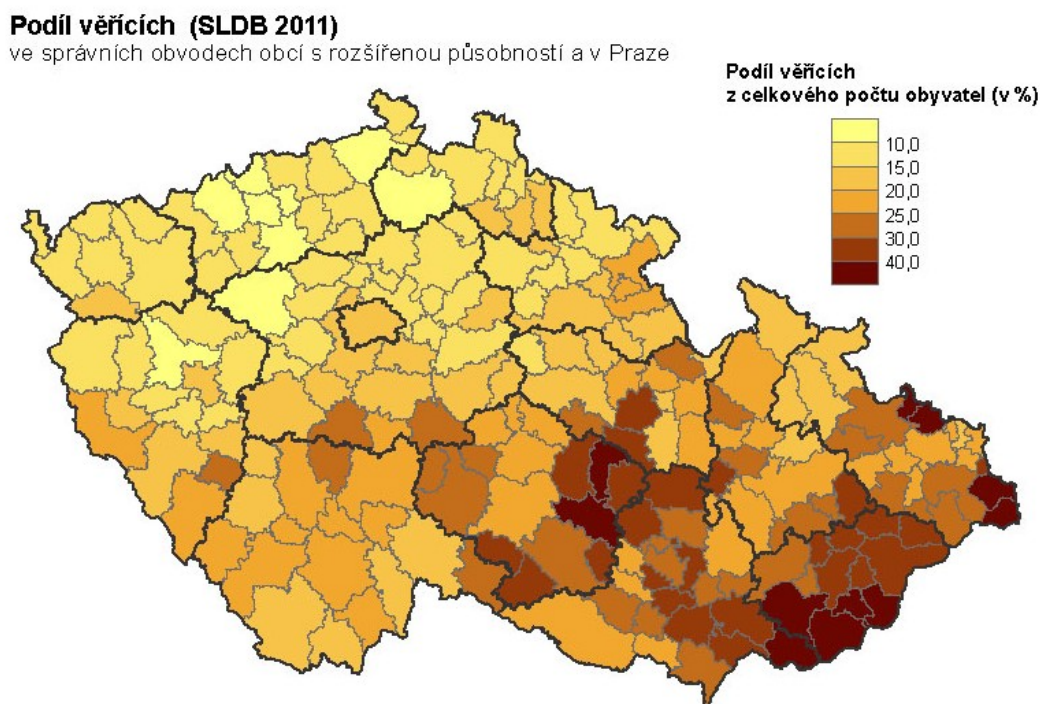
Po roce 1989 se otázky týkající se náboženského vyznání staly opět součástí sčítání lidu. Počet věřících osob, které se hlásily k některé z registrovaných církví, či náboženské společnosti, během dvaceti let klesl na polovinu. V roce 1991 se k římskokatolické církvi dle Českého statistického úřadu hlásilo 39% obyvatel naší republiky. O deset let později 26,8% a při posledním sčítání v roce 2011 se hodnota propadla na 10,4%, tedy v absolutním vyjádření 1 082 463 obyvatel hlásících se k této tradiční církvi. Od roku 2001 jsou však otázky týkající se náboženství při sčítání lidu dobrovolné. Nelze tedy zjistit, do jaké míry se rozhodnutí neodpovědět na tyto otázky promítlo do snížení absolutního počtu osob hlásících se k nejpočetnější církvi u nás. I když 10% pokles zaznamenala také pravoslavná církev, ztráty týkající se počtu lidí hlásících se mezi lety 2001 až 2011 k určité církvi, nebyly celoplošné. Několikanásobné zvýšení zaznamenali např. Scientologové i hnutí Hare Krišna.²¹ Další zajímavostí je zjištění, že při posledním sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 se přes 700 tisíc obyvatel přihlásilo k víře bez vazby na církve (věřící – nehlásící se k žádné církvi ani náboženské společnosti). [12]

Přestože počty věřících hlásících se ke katolické církvi klesají, z hlediska teritoria České republiky lze zaznamenat nárůst religiozity směrem ze západu na východ, přesněji řečeno ze severozápadu republiky na jihovýchod republiky.²² Oblasti, ve kterých došlo k masivnímu odsunu německých obyvatel po roce 1945, vykazují dodnes nejnižší religiozitu, což je možné vidět v grafu 1.1. Ten zobrazuje podíl věřících z celkového počtu obyvatel. Zde je možné skutečně vypozorovat jednak již zmiňovaný trend vzrůstu religiozity ze západu na východ, a také nízký počet věřících v pohraničních oblastech.

²¹ Počet lidí hlásících se k Scientologům a hnutí Hare Krišna se v absolutním vyjádření zvýšil o 264 a 379 osob. Přestože to bylo málopočetné zvýšení, tak u dané církve i hnutí šlo o několikanásobné zvýšení. [12]

²² Tento trend vzrůstu je už od dob první republiky charakteristický pro Českou republiku. Tzv. osa západ-východ se týká především věřících s vazbami na církevní instituce. „Konkrétně na dominantní římskokatolickou církev“ [12]

Graf 1. 1 Podíl věřících z celkového počtu obyvatel (SLDB 2011)

Zdroj: SLDB 2011

Pokud je řeč o vzrůstu religiozity, nelze hovořit o vzrůstu religiozity obecně, neboť ta klesá, pouze přetrvává trend ve směru ze západu na východ z hlediska počtu osob hlásících se ke katolické církvi. Úroveň religiozity v jednotlivých oblastech poukazuje na regionální odlišnosti ve vztahu obyvatel ke konkrétnímu náboženskému vyznání a mnohdy je odrazem historického vývoje osídlení dané oblasti.²³

Odrazem společnosti je také její organizační struktura. Pokud ta je přesně definována, pak má společnost vytvořeny základní předpoklady pro řádné fungování. Proto je důležité seznámit se také s organizační strukturou katolické církve na území České republiky a rozlišit např. diecézi od děkanátu.

²³ Kolébkou římskokatolické církve jsou dlouhodobě moravské kraje v čele s krajem Zlínským (nejvyšší počty věřících).

2.3 Organizační struktura a právní postavení katolické církve

Díky možnosti svobodně se rozhodovat v oblasti náboženských směrů, existuje také možnost svobodně projevovat svou víru. Základem svobody vyznání je Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod (dále jen LZPS či Listina), která je součástí ústavního pořádku České republiky.

Především články 15. a 16. LZPS se staly oporou legislativy týkající se církví po roce 1989. Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání (LZPS, čl. 15).

Dále pak čl. 16 LZPS:

- každý má právo svobodně projevovat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu,
- církve a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech,
- zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách,
- výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.

Listina hovoří také o vztahu státu a církve, který upravuje čl. 2 odst. 1 LZPS. Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání. Práva, která Listina vymezuje, více konkretizuje stěžejní zákon č.3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech. Ten upravuje registraci církví, evidenci jejich orgánů, přehled řeholních a jiných církevních institucí, konkretizuje práva a povinnosti církve a náboženských společností.²⁴

Dalším důležitým právním předpisem je zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Dle § 1 zákona č. 428/2012 Sb. Tento

²⁴ Registrované církve a náboženské společnosti mohou například s podporou státu vyučovat duchovní a laické pracovníky nebo provozovat zdravotnická a sociální zařízení. Za účelem získání registrace byl stanoven minimální počet členů podle §1 zákona č.161/1992 Sb. na 10 tisíc.

zákon upravuje zmírnění některých majetkových křivd, které byly spáchány komunistickým režimem církvím a náboženským společenstvem v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990. S účinností tohoto zákona došlo ke zrušení zákona č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společenství, který upravoval financování církví.

Po stručném zmínění některých významných právních předpisů týkajících se katolické církve na území České republiky je účelné seznámit se s její nynější strukturou, která se také řídí Kodexem kanonického práva z roku 1983.

Katolická církev v České republice se dělí z hlediska územního členění na dvě církevní provincie, které sdružují několik diecézí do jednoho celku. Církevní provincie je jistým mezistupněm v řízení Katolické církve latinského obřadu²⁵. Pod katolickou církev spadá také Apoštolský exarchát, což je církevní útvar pro katolíky byzantsko-slovanského obřadu, tzv. řeckokatolíky žijící v České republice. [13]

Rozdělení církevních provincií na Českou církevní provincii a Moravskou církevní provincii není náhodné, neboť je dáno historickým vývojem. Obvody církevních provincií respektují státní hranice. To znamená, že všechny diecéze dané církevní provincie se nachází uvnitř jednoho státu, České republiky. Zřídit, změnit či zrušit církevní provincii smí pouze papež. [13],[14]

Církevní provincie na našem území tvoří:

- **Česká církevní provincie:**
 - Arcidiecéze pražská,
 - Diecéze českobudějovická,
 - Diecéze královehradecká,
 - Diecéze litoměřická,
 - Diecéze plzeňská.
- **Moravská církevní provincie**
 - Arcidiecéze olomoucká,

²⁵ Obřad neboli ritus je označení pro vlastní liturgické a právní předpisy. Existuje Katolická církev latinského obřadu a Katolická církev východního obřadu. „Každá z těchto právně autonomních částí Katolické církve podléhá pod svrchovaností papeže jako univerzálního pastýře celé Katolické církve“ (Tretera, 1997 s. 16).

- Diecéze brněnská,
- **Diecéze ostravsko-opavská.**

Jak je z výše uvedeného výčtu zřejmé, základními organizačními celky katolické církve jsou provincie a diecéze.

Diecéze

Diecéze je správní obvod, v jehož čele stojí diecézní biskup. „*Je to část Božího lidu na určitém území, svěřená pastýřské péči diecézního biskupa (resp. Arcibiskupa), který diecézi (arcidiecézi) vede v součinnosti s kněžstvem*“ (Tretera, 1997, s. 162). Titul arcidiecéze je čestným označením diecéze při významném metropolitním městě. Arcidiecéze je hlavní diecéze dané církevní provincie v čele se sídelním arcibiskupem. Rozdíl mezi arcibiskupem a biskupem je pouze v titulu, ne v pravomoci. Diecéze může mít kromě sídelního biskupa také světící biskupy například v případě, že se nachází na větším území. Jako je tomu u diecéze olomoucké, kde sídelním biskupem je Mons.²⁶ Jan Graubner a světícím biskupem je Mons. Josef Hrdlička. Ostravsko-opavská diecéze má pouze sídelního biskupa, kterým je Mons. František Václav Lobkowicz, OPraem²⁷.

Každá diecéze je složena z organizačních jednotek nižšího řádu, kterými jsou děkanáty.

Děkanát

Protože území kterékoli diecéze má být rozčleněno na menší územní celky tzv. okrskové vikariáty, je vhodné zabývat se i jimi. Na Moravě a ve Slezsku se pro název vikariát vžilo slovo děkanát, které označuje totéž. „*K podpoře pastorační péče společnou činností se může spojit více sousedních farností do zvláštních společenství, jako jsou okrskové vikariáty nebo děkanáty*“ (c. 374 § 2). Děkanát je území o velikosti několika farností rozlohou menší než diecéze.²⁸ Spravuje jej děkan jmenovaný na období pěti let. Smyslem tohoto ustanovení, ať už děkanátu či vikariátu, je pomoc biskupovi se správou a řízením svěřeného území. Součástí diecéze ostravsko-opavské je nyní jedenáct děkanátů (Jeseník, Krnov, Bruntál, Opava, Hlučín, Bílovec, Ostrava, Karviná, Nový Jičín, Frýdek,

²⁶ Titul Monsignore měli do roku 2013 všichni preláti, apoštolští pronotáři a další církevní hodnostáři. V lednu 2014 rozhodl papež František o udělování titulu Monsignor pouze pro hodnost kaplan Jeho Svatosti. Do roku 2013 tento čestný titul (nikoliv akademický) náležel vysokým úředníkům kurie. [16]

²⁷ Příslušník řeholního řádu premonstrátů.

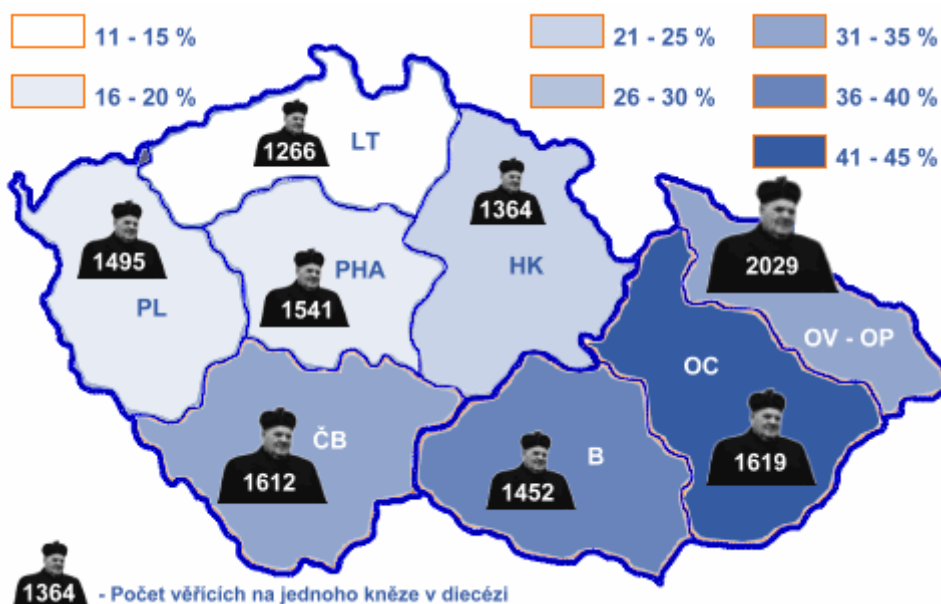
²⁸ Každou diecézi tvoří děkanáty (na Moravě) nebo vikariáty (v Čechách). V čele děkanátu stojí děkan, v čele vikariátu zase vikář. [15]

Místek). Nejmenší organizační jednotkou spadající do diecéze a bezprostředně do děkanátu je farnost.

Farnost

Tato nejmenší jednotka diecéze je právnickou osobou a má zpravidla územní charakter.²⁹ „*Farnost je určité, natrvalo zřízené společenství křesťanů v místní církvi, svěřené pod vedením diecézního biskupa do pastorační péče farářů, jako jejímu vlastnímu pastýři*“ (c. 515 §1). Jedině diecézní biskup smí zřídit farnost, a to až po projednání v kněžské radě. V čele farnosti stojí farář, kterým může být pouze kněz.³⁰ V pravomoci biskupa je také možnost svěřit farnost do duchovní péče určité řeholní společnosti, kdy jeden z kněží této společnosti bude zároveň farářem dané farnosti. Díky nedostatku kněží mívá ve skutečnosti farář na starost krom své farnosti, také jednu či více sousedních farností jakožto administrátor „*excurrento*“. Počet věřících připadajících na jednoho kněze v diecézi může do jisté míry vypovídat o potřebě správného rozmístění kněží mezi jednotlivé české a moravské diecéze. Z grafu 1. 2 plyne, že největší počet věřících na jednoho kněze je v diecézi ostravsko-opavské, tedy v oblasti bývalých Sudet. [17]

Graf 1. 2 Podíl katolíků v diecézích, počet věřících na jednoho kněze

Zdroj: DEMOGRAFIE.INFO [18]

²⁹ Farníci – katolíci, kteří mají v dané farnosti trvalé nebo přechodné bydliště.

³⁰ Farář je statutárním orgánem farnosti, tedy v mezích práva jedná jménem farnosti.

Dle Hrdiny (2011, s. 205) má mít každá farnost svou:

- **ekonomickou** radu – jejíž členové pomáhají faráři se správou majetku farnosti,³¹
- **pastorační** radu – stará se o pastorační péči dané farnosti.³²

Důležitá je i velikost farnosti. Čím větší farnost z hlediska počtu návštěvníků bohoslužeb je, tím je obtížnější vytvořit „*comunidades de base*“, tzv. živé společenství. Myšlenka tohoto typu má kořeny v Latinské Americe. Vznikla za účelem vytvoření opravdového prožívání a sdílení společného náboženského života, což je při menším počtu věřících snadnější.³³

Pro úplnost je vhodné doplnit, že v České republice působí také mnoho mužských a ženských řeholních řádů a kongregací. Celkově jich je zde 61 – z toho 25 mužských a 36 ženských.³⁴ [19]

V čele jednotlivých partikulárních církví – diecézí, děkanátů, farností stojí jejich představitelé, kteří vykonávají správu těchto celků – biskup, děkan, farář.

Biskup

Důležitou postavou každé diecéze je biskup. Už samotné oslovení biskup, z latinského *episcopus*, znamená dohlížet, bdít. Proto i oni jsou vnímáni jako nástupci apoštolů. „*Aby se v církvi stále zachovalo evangelium celé a živé, zanechali apoštolové jako své nástupce biskupy a podstoupili jim své učitelské místo*“ (Katechismus katolické církve, 2002, čl. 77). Katolická církev považuje biskupy za „*řádné pastýře církve*“. Každému z nich náleží jedno ze tří níže uvedených postavení:

- **diecézní biskup**, jemuž je svěřena péče o lid v nějaké diecézi a její titul poté užívá (např. biskup ostravsko-opavský)³⁵,
- **emeritní biskup**, jedná se o biskupa „*na odpočinku*“³⁶,
- **titulární biskup**, jehož posláním je být nápomocen diecéznímu biskupu nebo přímo papeži.³⁷ [13]

³¹ Viz cc. 532 a 1281-1288.

³² Řídí se normami, které stanoví diecézní biskup.

³³ Základní společenství, kterým se říkalo „*basic groups*“, vznikala i ve střední Evropě (např. v Maďarsku v 80. letech 20. století). Existuje zde nebezpečí oddělení společenství od života farnosti, proto je důležité dbát na to, aby společenství podporovalo církevní život v dané farnosti.

³⁴ Je třeba rozlišovat instituty zasvěceného života, jehož členové skládají veřejné řeholní sliby a společnosti apoštolského života, kteří skládají tzv. přísliby.

³⁵ Je-li mu svěřena arcidiecéze, pak se nazývá arcibiskupem – metropolitou. [13]

³⁶ Podle c. 401 by se měl každý biskup zřící svého úřadu, jakmile dosáhne věkové hranice 75 let.

Diecézní biskup

Jelikož cílem práce je zkoumání historických a ekonomických okolností vzniku ostravsko-opavské diecéze, je vhodné přiblížit pravomoci a povinnosti právě diecézního biskupa, který je nositelem veřejné, řádné, vlastní a bezprostřední církevní moci ve své diecézi. Zároveň je také nejvyšším představeným celé diecéze. Je jmenován papežem a prostřednictvím diecézní kurie řídí celou církevní oblast. Ve všech právních záležitostech diecéze jedná biskup jménem církve. Z pohledu kanonického práva dle c. 391 §1 přísluší diecéznímu biskupovi vedení diecéze mocí:

- **zákonodárnou** (vykonává sám biskup osobně, nelze delegovat),
- **výkonnou** (též správní neboli administrativní; vykonává sám nebo prostřednictvím generálních či biskupských vikářů dle právních norem),
- **soudní** (vykonává sám nebo prostřednictvím soudního vikáře a soudců dle příslušných právních norem).

Kodex kanonického práva podrobně rozvádí jednotlivá práva a povinnosti diecézního biskupa. Mezi ty patří např. povinnost:

- pevně chránit jednotu víry,
- každou neděli a zasvěcený svátek na jeho území slavit mši svatou za jemu svěřený lid (diecéze),
- sídlit ve své diecézi a nevzdálit se z ní na dobu delší než jeden kalendářní měsíc,
- každých 5 let zvizitovat³⁸ celou diecézi osobně,
- každých 5 let podat papeži zprávu o stavu jemu svěřené diecéze.³⁹

Děkan

Tak jako v čele diecéze stojí diecézní biskup, tak v čele menšího územního celku, kterým je děkanát, stojí děkan. Jeho úřad by neměl být vázán na konkrétní farnost, ale celý jemu svěřený celek farností. Posláním děkana je mimo jiné pečovat o materiální i duchovní

³⁷ Titulární z důvodů přidělení titulu určité, již zaniklé diecéze (např. titulární biskup litomyšlský).

³⁸ Vizitace – prohlídka, kontrola dané farnosti.

³⁹ „Diecézní biskup přijede v tom roce, v němž má podat zprávu do Říma, aby uctil hroby apoštolů Petra a Pavla, a dostavil se k papeži, pokud Apoštolský stolec nestanoví jinak“ (c 400 § 1).

potřeby kněží. Ze své pozice zástupce diecézního biskupa pro určitou část diecéze by měl na ni dohlížet, starat se o její pastorační činnost napříč jednotlivými farnostmi a fungovat jako jakýsi prostředník mezi diecézí a jemu svěřenými farnostmi.

Farář

Základním kamenem v celé církevní hierarchii je farář⁴⁰ – *pastýř svěřené farnosti*. Ten vykonává pastorační péči ve farnosti, která mu byla svěřena diecézním biskupem. Vedle jeho povinnosti slavit liturgii, zvěstovat Boží slovo a katechetické výuky, má podle c. 530 plnit úkony, které jsou mu církví „*zvláště svěřeny*“:

- udílení křtu,
- asistence u sňatků,
- konání pohřbů,
- celebrování mše svaté nejen o nedělích.⁴¹

V této chvíli byla stručně představena organizační struktura katolické církve z hlediska územního členění. Zároveň byly představeny osoby stojící v čele těchto organizačních jednotek. Pozornost nyní zaměříme na samotné okolnosti, které postupně vedly či jakkoliv přispěly ke vzniku ostravsko-opavské diecéze.

2.4 Historické aspekty vzniku ostravsko-opavské diecéze

Snahy o založení samostatného biskupství na území Slezska (dnešní Diecéze ostravsko-opavské) sahají až do 18. století. Nejprve se o to pokoušel pruský král Bedřich II., poté rakouská císařovna Marie Terezie, ale změna nastala až v roce 1996. Dne 30. 5. 1996 byla papežskou bulou „*Ad Christifidelium spirituali*“ založena Diecéze ostravsko-opavská. Papež Jan Pavel II. ji vyčlenil z arcidiecéze olomoucké. Přesněji řečeno vyjmul z ní celkem 11 děkanátů, které tvořily jádro nové diecéze. Počet farností olomoucké arcidiecéze se snížil ze 731 na 419 farností. Sídlním biskupem se stal tehdejší pomocný biskup pražský Mons. František Václav Lobkowicz, který byl v srpnu roku 1996 v katedrále Božského Spasitele slavnostně inaugurován.

⁴⁰ Ustanovení faráře platí na dobu neurčitou. Diecézní biskup smí ustanovit faráře na dobu určitou pouze v případě, že dostane povolení od České biskupské konference. [13]

⁴¹ Povinností je celá řada (vedení farních matrik, farního archivu). Zde jsou uvedeny pouze některé z nich.

Jelikož byla Diecéze ostravsko-opavská vyňata z arcidiecéze olomoucké a je složena z části území, které v polovině minulého století spadalo pod Apoštolskou administraturu Český Těšín, je důležité začít právě u ní.

2.4.1 Snahy o vznik sufragánní diecéze v Opavě

Území Moravy se sousedními částmi opavského a krnovského Slezska tvořilo olomoucké biskupství obnovené v roce 1063. Hranici na severu a severovýchodě sdílelo s vratislavským biskupstvím založeným v roce 1000. Právě k biskupství vratislavskému náleželo Těšínsko. Tato situace v rámci církevní struktury na Moravě se dalších šest století nezměnila. „*Hranice obou diecézí zůstávaly bez větších úprav*“ (Cekota, 2008, s. 26).⁴²

V důsledku slezských válek v polovině 18. století bylo Vratislavské biskupství rozděleno na habsburskou a pruskou část. Celé Slezsko, včetně Opavska a Těšínska, spadající do té doby pod vratislavskou diecézi a vládu Habsburků musela Marie Terezie postoupit pruskému králi Bedřichu II.⁴³ Jesenicko a Těšínsko se staly součástí vratislavské diecéze, zatímco Hlučínsko jako součást Pruska náleželo pod správu Arcidiecéze olomoucké.

V rakouské oblasti vznikly dva komisariáty:

- **těšínský** s děkanáty ve Frýdku, ve Fryštátu, v Jablunkově, v Těšíně, v Karvině, ve Skočově, v Černé Vodě, v Bílsku,
- **nilský** s děkanáty v Jeseníku, v Javorníku, ve Vidnavě a v Zlatých Horách.

Vídeň se s tímto stavem nehodlala smířit. Proto v roce 1773 byla ve Vídni ustanovena komise v čele s kancléřem Václavem Kounicem, která připravila návrh na rozdělení Moravy. Ta se měla rozdělit na tři diecéze se sídelními městy v Olomouci, Brně a Opavě. Bylo potřeba vyřešit otázku finančního zabezpečení nových biskupství. Největší potíže nastaly u zajištění financí pro plánované biskupství v Opavě.⁴⁴ V lednu roku 1774 pruský král vyslovil souhlas s novým rozhraničením diecéze s podmínkou, že se tak může stát ovšem až po smrti biskupa Schaffgotsche. [21]

⁴² Rozloha vratislavské diecéze (37 300 km²) byla větší ve srovnání s rozlohou olomoucké diecéze (25 578 km²). [21]

⁴³ Vratislavským mírem ze dne 11. 2. 1742 musela Marie Terezie pruskému postoupit králi Bedřichu II. celé Slezsko včetně Opavska a Těšínska. [21]

⁴⁴ „*Proto došlo k tajným jednáním s Berlínem, aby souhlasil s vyčleněním knížectví opavsko-krnovského a českého dílu nilského knížectví a aby se pokusil přimět vratislavskou kapitolu k povolenosti*“ (Cekota, 2008, s. 27).

S návrhem souhlasil také tehdejší papež Klement XIV. S touto podmínkou však nesouhlasila Marie Terezie, která hodlala biskupa Schaffgotsche dosadit do čela diecéze v Opavě. Daný biskup trpěl vážnou chorobou, které nepodlehl, a proto myšlenka zřízení sufragánního biskupství⁴⁵ v Opavě byla odložena na dobu neurčitou. Pokus o založení sufragánního biskupství v Brně se v roce 1777 skrze dekret Marie Terezie potvrzený papežem Piem VI. nakonec uskutečnil. V letech 1818, 1868 a 1928 se opět objevily snahy zřídit biskupství Opavě, ale četnost překážek zajistila, že k tomu v žádném z uvedených let nedošlo. [21]

2.4.2 Apoštolská administratura Český Těšín

Ke změně struktury církevní správy došlo v roce 1892, tedy ještě před vznikem Československa. Na území rakouského Slezska (Jesenicko a Těšínsko, viz podkapitola 2.4.1) byl ustanoven generální vikář, který měl sídlo v Těšíně. Po vzniku Československé republiky připadla část Těšínska Polsku⁴⁶, s tím, že zbylé území bylo rozděleno na dva československé komisariáty:

- komisariát pro české západní Slezsko s převahou německého obyvatelstva,
- komisariát pro české východní Slezsko s převahou českého a polského obyvatelstva. [21]

V čele obou z nich stáli komisaři s pravomocemi generálních vikářů. „*Podle Modu vivendi z roku 1928 se předpokládalo, že tyto části vratislavské diecéze připadnou k olomoucké arcidiecézi*“ (Zlámal, 1971, s. 33). Papež Pius XII. vyjmul právě tyto československé části vratislavské arcidiecéze z pravomoci vratislavského biskupa v roce 1947. Území bylo prohlášeno Apoštolskou administraturou a apoštolský administrátor ThDr. František Onderek, který stál v jejím čele, byl podřízen přímo Svatému stolci.

Nová správa měla obdobná práva a povinnosti jako náležely sídelnímu biskupovi. Obhospodařovala pět lesních celků a k významnému majetku patřil i bývalý kněžský seminář pro bohoslovce. Během let totality, kdy došlo k přerušení diplomatických vztahů

⁴⁵ Církevní provincie, ve které se nachází sídlo metropolit, je arcidiecézí. Ostatní diecéze z dané církevní provincie se nazývají sufragánní.

⁴⁶ Stala se součástí nově vzniklé katovické diecéze. [21]

mezi Československou republikou a Vatikánem, byla snaha o úpravu hranic diecézí tak, aby se shodovaly se státními hranicemi, zmařena. [21], [22]

Rozhodnutím papeže Pavla VI. byla Apoštolská administratura v Českém Těšíně v roce 1977 právně připojena k olomoucké arcidiecézi.⁴⁷ Od 1. ledna 1978 měla olomoucká arcidiecéze 731 farností a stala se tak jednou z největších diecézí ve střední Evropě, co do počtu farností. Dnes je území bývalé apoštolské administratury součástí ostravsko-opavské diecéze. [23], [24]

A protože ještě generace našich rodičů (těch, kteří se hlásili ke katolické církvi) vyrůstala v Arcidiecézi olomoucké a zažila arcibiskupa Mons. Jana Graubnera v roli „svého diecézního biskupa“, je vhodné seznámit se s Arcidiecézí olomouckou a jejím vývojem mezi lety 1989 až 1996 – tedy doby těsně před vznikem nejmladší české diecéze.

2.4.3 Arcidiecéze olomoucká

Území nynější olomoucké arcidiecéze bylo součástí Velkomoravské říše, ve které roku 880 byla zřízena samostatná panonsko-moravská církevní provincie. Pod vedením arcibiskupa Metoděje se tak Morava stala první slovanskou zemí se samostatnou církevní organizací s církevním právem, vlastním písmem a překlady některých biblických textů do slovanského jazyka. Olomoucké biskupství obnovené v roce 1063 navazovalo na Arcidiecézi sv. Metoděje. O 200 let později se řadilo k nejčtenějším v tehdejší Evropě z hlediska farní organizace. Disponovalo značnou hospodářskou silou, neboť až do roku 1869 patřilo biskupství k největším lenním⁴⁸ pánům na Moravě. [25]

Důležitá událost se odehrála v prosinci roku 1777, papež Pius VI. vydal na žádost císařovny Marie Terezie bulu, díky které se z olomouckého biskupství stalo arcibiskupství, což fakticky znamenalo církevní nezávislost Moravy na Čechách. V té době měly na území Moravy a Slezska vzniknout dvě nová takzvaná sufragánní biskupství.

V Brně se tento záměr podařilo zrealizovat, v Opavě, jak již bylo uvedeno, ne (viz podkapitola 2.4.1). Slezsko si na založení své vlastní diecéze muselo počkat ještě více než dvě stě let (až do roku 1996). Těžším obdobím si olomoucká arcidiecéze prošla v období po mnichovské dohodě. Německu připadly farnosti v okolí Zábřehu, Uničova, Opavy, Hradce, Bílovce, Nového Jičína, Příboru a Hlučína. Část Těšínska, která náležela

⁴⁷ Díky této skutečnosti se hranice Arcidiecéze olomoucké sjednotily se státní hranicí.

⁴⁸ Leno – statky či pozemky propůjčené za jistých podmínek do osobního držení.

vratislavské arcidiecézi a v té době zůstala na území protektorátu, přešla pod dočasnou správu olomoucké arcidiecéze. [26]

2.4.4 Vývoj Arcidiecéze olomoucké mezi lety 1989 až 1996

Na konci léta roku 1989 se objevily první náznaky náboženské obnovy. V tehdejším oběžníku *Acta curiae Archiepiscopalis Olomouciensis* (ACO) č. 8/89 olomoucké arcibiskupství oznámilo, že je připravován kurz pro laické katechety a katechetky, kteří budou vypomáhat kněžím při vyučování náboženství. V katedrále sv. Václava v Olomouci se 26. 8. 1989 konalo biskupské svěcení a novým biskupem Arcidiecéze olomoucké a metropolitou moravským se stal Mons. ThDr. František Vaňák. Ten do funkce kancléře (pomocník biskupa) jmenoval ThDr. Vojtěcha Tkadlíčka, který v té době působil jako farář ve Skřípově u Opavy. Díky tomu, že v 60. a 70. letech 20. století byla dočasně povolena bohoslovecká fakulta v Olomouci, absolvovala ji řada kněžských osobností. I to je jeden z důvodů, proč má Morava poměrně lepší pastorační podmínky, než je tomu v Čechách.

Obnova kněžského semináře a církevního gymnázia

O rok později byl olomoucký arcibiskup Mons. ThDr. František Vaňák zvolen předsedou ústřední rady České katolické charity. Papež Jan Pavel II. jmenoval dva pomocné biskupy olomoucké arcidiecéze, a to P. Jana Graubnera a P. Josefa Hrdličku. Pomocným biskupem pražské arcidiecéze se stal P. František Lobkowicz. V roce 1990 byla navráćena budova kněžského semináře v Olomouci zpět olomouckému arcibiskupství. Mezi bohoslovci nebyli pouze Češi, Poláci či Slováci, ale také bohoslovci z Ukrajiny, Ruska i Uzbekistánu. V říjnu téhož roku se Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta stala opět součástí Univerzity Palackého. Této slavnostní události se zúčastnily osobnosti jako Mons. Giovanni Coppa, zástupce Svatého stolce a Dr. František Václav Mareš, *nejlepší znalec cyrilometodějského díla z Vídeňské univerzity* (Pala, 2006, s. 25). Obnovy se dočkalo také Arcibiskupské gymnázium v Kroměříži. O obojí se zasloužil především olomoucký arcibiskup Vaňák.

Reorganizace správy olomoucké arcidiecéze

Mons. ThDr. František Vaňák stál také za rozsáhlou personální reorganizací správy celé olomoucké arcidiecéze. Ustanovil 34 nových děkanů a místoděkanů. Svou činnost zahájila pastorační rada diecéze, kterou tvořilo deset center – Centrum pro liturgii a církevní zpěv, Centrum pro spiritualitu, Centrum pro rodinný život, Centrum pro mládež,

Centrum sociální a zdravotní pomoci, Centrum pro školství a katechetiku, Centrum ekumenické, Centrum laických aktivit, Centrum misijní a Centrum pro umění a kulturu. Mezi další důležité události patřilo založení Moravskoslezské křesťanské akademie, jejím cílem bylo vytvoření živého společenství křesťanských akademiků a zpřístupnění cesty ke křesťanům západní Evropy. Obnovy se dočkala i Matice cyrilometodějská (založená v roce 1900), která vydávala knihy, učebnice a v době svého vzniku zakládala i své vlastní školy.

Zakládání církevních škol

Na území olomouckého arcibiskupství postupně vznikaly církevní školy. Jelikož na počátku 90. let zde ještě neexistovala diecéze ostravsko-opavská, Arcibiskupství olomoucké bylo zřizovatelem také Církevního gymnázia v Ostravě. To v roce 1996 se vznikem Biskupství ostravsko-opavského změnilo svůj název na Biskupské gymnázium v Ostravě. O znovu založení Církevní střední školy svaté Anežky České v Odrách se zasloužil v roce 1991 arcibiskup Mons. František Vaňák i biskup Mons. Josef Hrdlička. O rok později to už byly dvě školy. Jednak Církevní střední škola svaté Anežky České v Odrách a Střední zdravotnická škola svaté Anežky České v Odrách. Současným zřizovatelem Střední pedagogické školy a Střední zdravotnické školy svaté Anežky České je opět Biskupství ostravsko-opavské. Další školou, která vznikla ještě v rámci Arcibiskupství Olomouckého v roce 1995, je Základní umělecká škola duchovní hudby ve Frýdku-Místku. Opět po vzniku Diecéze ostravsko-opavské byly předány zřizovatelské pravomoci na dané biskupství. [27]

Olomoucká arcidiecéze nebyla jediným možným zřizovatelem církevních škol. Církevní vzdělávání mohly zajistit také kongregace a řeholní řády. Dívčí katolická škola v Bojkovicích, která později změnila svůj název na Církevní střední odborná škola, protože jejími žáky začali být také chlapci, je založena Českou kongregací sester dominikánek. Čtyřletá střední odborná škola nabízí svým uchazečům vzdělání v oboru sociální činnost a sociální výchovu. Absolventi se mohou uplatnit především jako ošetrovatelé v ústavech sociální péče či domovech pro seniory.

Arcidiecézní charita Olomouc

Arcidiecézní charita Olomouc (dále jen ACHO) musela v roce 1990 začít takzvaně „od nuly“. Poprvé byla založena v roce 1920, avšak k jejímu násilnému přerušení došlo v období 2. světové války a poté komunistickým režimem. Na počátku 90. let „neexistovala žádná služba, žádné zařízení a nebyl ani jeden zaměstnanec“ (Pala, 2006,

str. 30). Arcidiecézní charita Olomouc byla založena 30. 10. 1991 dekretem administrátora olomoucké arcidiecéze biskupa Mons. Jana Graubnera. Během 20 let prošla ACHO velmi dynamickým rozvojem, což dokazuje 30 farních a oblastních Charit na území arcidiecéze Olomouc. Ty provozují přes 199 charitních zařízení a služeb s více než 1 540 pracovníky. V současnosti Arcidiecézní charita Olomouc zajišťuje denní péči pro více než 6000 klientů. Přestože veškerá zařízení a služby ACHO jsou v rámci své hlavní činnosti neziskové (nejsou zakládány za účelem dosažení zisku, viz stanovy), vzhledem k počtu pracovníků se jedná o „velkou firmu“ či alespoň významného zaměstnavatele daného regionu. [27], [28]

Počátek vysílání Rádia Proglas

První křesťanská rozhlasová stanice v České republice zahájila své pravidelné vysílání 8. 12. 1995 ze Svatého Hostýna. O rok později začala křesťanská rozhlasová stanice vysílat z Brna-Hády. Rádio Proglas – společnost s ručením omezeným je nekomerční společností zapsanou v evidenci neziskových organizací na portále veřejné správy České republiky. Vznikla za podpory katolického kněze Mons. Martina Holíka a brněnského biskupa Mons. ThLic. Vojtěcha Cikrleho. „*Název Proglas upomíná na staroslověnskou literární památku. Předzpěv zvaný Proglas složil svatý Konstantin-Cyril jako úvod k překladu čtyř evangelií do staroslověnštiny, jež v roce 863 přinesl se svým bratrem Metodějem na Velkou Moravu.*“ [29]

Aktuálně má Rádio Proglas kromě hlavní redakce sídlící v Brně dalších 7 regionálních pracovišť. V Ostravě je to studio Hedvika, kterému poskytuje zázemí od roku 1997 společnost Telepace. Přestože rozhlasová stanice Proglas má své hlavní sídlo na území Diecéze brněnské, počátky svého vysílání spadají právě do Arcidiecéze olomoucké. [29]

Olomoucká arcidiecéze v roce 1996

Připojením území československé apoštolské administratury se stala olomoucká arcidiecéze z hlediska farnosti jednou z největších v Evropě. „*Bylo jen otázkou času a politického vývoje, kdy dojde k jejímu vhodnému rozdělení*“ (Boháč, 1999, s. 42).

Když na počátku 90. let 20. století docházelo k obnově církevní hierarchie, otázka rozdělení olomoucké arcidiecéze a vytvoření nové diecéze na severu Moravy začala být opět aktuální. Vynořovaly se jak historické okolnosti vzniku nové diecéze, tak ty

ekonomické. V té době ožila myšlenka vytvoření třetí diecéze v moravské církevní provincii. Byly zde snahy zřídit samostatné slezské biskupství.

Bula Pia VI. "Suprema Dispositione" z roku 1777 uvažovala o Opavě jako o možném sídlu nového církevního útvaru (viz podkapitola 2.4.1.). Nyní se znovu objevovaly také návrhy týkající se Ostravy. Třistatisícové město, které se stalo střediskem průmyslu a nalezišť uhlí, bylo dalším možným kandidátem na sídlo nově uvažované diecéze.

Velmi silným zastáncem, aby se centrem církevního života stala Opava, byla Matice slezská. Členové této organizace jsou především historikové, intelektuálové věnující se kultuře a rozvoji českého Slezska. „Dne 14. května 1993 svolala do Českého Těšína centrální setkání zástupců regionů těšínského a opavského Slezska. Jako vůdčí osobnosti vystoupili MUDr. Jaromír Kalus, čestný ředitel Matice slezské, PhDr. Artur Sommer, vedoucí centrálního výboru Matice a Ing. Vlastimil Kočvara, šéf regionálního výboru Matice pro opavské Slezsko a Jiřina Kartlová, vedoucí regionálního výboru Matice pro těšínské Slezsko.“ [30]

Organizace u příslušných institucí za Opavu velice bojovala. Odvolávala se na historickou Opavu, která podle ní mimo období komunistického režimu, byla centrem českého Slezska. Tři klíčové argumenty pro ustanovení biskupství v Opavě:

- Opava měla z oblasti, o které se uvažovalo jako o nové diecézi, největší počet katolíků,
- Opava byla považována za centrum předpokládaného regionu diecéze,
- zřízením biskupství v Ostravě by na území Moravy existovaly 3 biskupství a v českém Slezsku by nebylo sídlo žádného z nich. [30]

Snahy podpořil provinciál Řádu bratří a sester Panny Marie Jeruzalémské prof. Jindřich Stuchlík, když v roce 1995 nabídl pro potřeby biskupství budovy i kostel Panny Marie Nanebevzaté v Opavě (nynější konkatedrála Panny Marie Nanebevzaté). Opava se nakonec sídlem nově vzniklé Diecéze ostravsko-opavské nestala.

Dne 7. 11. 1995 požádal arcibiskup Mons. Jan Graubner⁴⁹ Svatý Stolec o vyčlenění severovýchodní části Moravy a přilehlého Slezska za účelem vytvoření nové Diecéze

⁴⁹ Díky starosti a pochopení olomouckého arcibiskupa Mons. Jana Graubnera došlo k realizaci této myšlenky.

ostravsko-opavské. Papež Jan Pavel II. jeho žádosti vyhověl a dne 30. 5. 1996 zřídil ostravsko-opavskou diecézi se sídlem v Ostravě. Důvody výběru Ostravy popisuje diecézní biskup v rozhovoru, který nalezneme v příloze č. 1.

2.5 Ekonomické a další faktory vedoucí ke vzniku nové diecéze

Mezi ekonomické a jiné aspekty můžeme zařadit následující níže uvedené důvody:

- územně velká rozlehlost Arcidiecéze olomoucké,
- potřeba zabránit vykrádání nejen pohraničních kostelů,
- nevyhovující farní systém, zlepšení duchovní správy na Moravě a ve Slezsku,
- nemožnost kvalitní pastorace opět z důvodů rozsáhlosti dané oblasti. [30]

Relativně samostatným problémem jsou duchovní centra uprostřed městských sídlišť.

2.5.1 Vykrádání sakrálních staveb

Na území ostravsko-opavské diecéze se nachází 565 kostelů a 246 farních budov. Památkově chráněných sakrálních staveb je v diecézi 289 a dalších 22 památkově chráněných farních budov. Mezi nejvýznamnější a nejhodnotnější část kulturního dědictví této diecéze patří konkatedrála Nanebevzetí Panny Marie v Opavě, která je národní kulturní památkou. Mezi lety 1948 až 1989 docházelo k devastaci či zanedbané údržbě církevních staveb v Československé republice. V tomto období byly zničeny níže uvedené kostely, které do roku 1996 spadaly pod správu Arcidiecéze olomoucké:

- okres Bruntál (kostely v obcích Česká Ves a Valdštejn),
- okres Jeseník (kostel v Zálesí)
- okres Opava (kostely v obcích Kehartice, Medlice, Podlesí a Hořejší Kunčice).

Kořeny vykrádání sakrálních i profánních staveb sahají hlouběji. V rámci odstoupení Sudet v roce 1938 připadlo Hlučínsko, Jesenícko, Opavsko a Těšínsko Německu. Po skončení 2. světové války došlo k odsunu Němců nejen z pohraničních oblastí. Z

oficiálního hlášení, které prezident Beneš obdržel na počátku roku 1947, vyplývá, že bylo v rámci odsunu z Československa vystěhováno 2 170 598 Němců, k tomu je ale třeba připočítat ještě statisíce uprchlých těsně po skončení války. [31]

V sudetské oblasti Jesenicka netvořili menšinu obyvatelé německé národnosti, ale české. Proto jejich odsun způsobil v dané oblasti značné ekonomické a sociální problémy. Výrazný úbytek pracovní síly spojený s demografickou krizí. Po roce 1948 se obyvatel výše zmíněných pohraničních oblastí dotýkala násilná kolektivizace zemědělství, což se odrazilo v životě obcí (vedlo to k dalším odchodům místních pryč). Nově přichodí populace byla nesourodá, a k částečnému oživení vesnic docházelo na přelomu 70. a 80. let díky lidem, kteří zde začali „chalupařit“ (především z Ostravska). Biskupství ostravsko-opavské na svých webových stránkách uvedlo, že celková zanedbanost objektů byla vyčíslena na 3,1 miliardy Kč. Z toho celková nedostatečná údržba kulturních památek činí 1, 420 miliard Kč. K obrovskému nárůstu krádeží nejen církevních památek došlo v Československu po otevření hranic v roce 1989. Mezi lety 1989 až 1991 byl zaznamenán nárůst krádeží v absolutním čísle o 1 151 případů, což představovalo 1 400%, proto se vážnou situací začala zabývat tehdejší vláda. Katolické kostely a kaple tvořily 80% všech případů rabování. Docházelo k odcizení uměleckých děl, soch, bohoslužebných předmětů a dokonce i relikviářů s ostatky světců. Zrovna v Arcidiecézi olomoucké byla po svatořečení sv. Jana Sarkandra v roce 1995 odcizena část ostatků tohoto světce.

Na druhou stranu se ještě v rámci Arcidiecéze olomoucké podařilo díky veřejným sbírkám a ochotě tamních lidí obnovit poutní místo ve Zlatých Horách, kde v roce 1973 došlo k likvidaci někdejšího svatostánku. Na území ostravsko-opavské diecéze bylo po roce 1989 nově vystavěno 12 kostelů a více než 10 kaplí. Jednou z novostaveb je kaple svaté Barbory v Loukách nad Olší vybudována v roce 2000. Půdorys ve tvaru slzy má záměrně připomínat žal místních lidí, kteří museli kvůli zdejší těžbě černého uhlí opouštět svá obydlí.

Obr. 1. 1 Poutní kaple sv. Anny - 30. léta 20. století (osada Horní údolí města Zlaté Hory)

Obr. 1. 2 Nynější stav poutní kaple sv. Anny

Zdroj: ZANIKLEOBCE.CZ

2.5.2 Potřeba kvalitní pastorace

Původní význam slova pastorace je odvozován od slova pastýř ve zcela biblickém pojetí. Pojem „*pastýř*“ je v Bibli jeden z nejvýraznějších obrazů, vyjadřuje ochranu, bezpečí, průvodce. [32]

„Působení církve z inspirace evangelia jak interní – tím je rozuměna pastorace věřících v užším slova smyslu, tak externí – tím je míněna jak péče o obecné blaho, tak péče o ty, kdo stojí na okraji církve“ (Opatrný, 2001, s. 9).

Druhý vatikánský koncil, který se uskutečnil mezi lety 1962-1965, zareagoval na potřeby církve ve 20. století a umožnil, podpořil vznik pastoračních center. Proto po roce 1989 byla na arcidiecézní úrovni vytvořena pastorační centra za účelem pomoci farnostem v některých specifických oblastech života. Sídlem těchto pastoračních center se stala Olomouc. Žádné z nich nemělo své sídlo na území Moravskoslezského kraje, přesněji řečeno v Ostravě. Bylo tedy jen otázkou času, kdy a jakým způsobem dojde k založení pastoračního centra, jež by měli nejen Slezané podstatně blíže, a tak jej mohli více využívat.

2.5.3 Duchovní centra uprostřed městských sídlišť

Jak již bylo řečeno, relativně samostatným problémem byla výstavba duchovních center uprostřed městských sídlišť. První sídliště na území České republiky byla budována od 50. let 20. století. Nevznikla pouze v takzvaných socialistických zemích, ale také v zemích západní Evropy (Francie, Švédsko). Důležitým podnětem pro jejich výstavbu byl nedostatek bytů, který se řešil socialistickou koncepcí bytové výstavby.

V ostravském regionu sehrála svou roli i snaha uspokojit potřebu pracovních sil vyvolanou silnou industrializační vlnou. Koncentrace lidí v prostoru „*bez centra*“. Po roce 1992 se začala objevovat potřeba duchovní přítomnosti právě na těchto místech. Bohužel se nevyvinul žádný styl sídlištní pastorace. Život sídliště se ve srovnání s životem na venkově liší. Návštěvníci bohoslužeb nejsou vázáni na „svůj kostel“ a účastní se bohoslužby podle svých pocitů, ale lze u nich vyzorovat pevnější vazbu na konkrétní farní společenství. [33]

Charakteristika sídliště z hlediska farnosti:

- určitá věková homogenita,
- vazba sídlištní farnosti na konkrétní společenství lidí,
- „vylidnění“ farností v určitém ročním období,
- vzájemná neznalost farníků. [33]

Budování sakrálních staveb uprostřed městských sídlišť je výzvou současné i budoucí generace. Sakrální stavby mají, dá se říci určitou sílu, neboť dokážou veřejný prostor zakotvit v čase. Poté je jejich fungování dlouhodobé, ne v řádu let, jak se počítají

ekonomické návratnosti, ale v řádu století, tedy stabilně. Sakrální stavbu ve veřejném prostoru by lidé tedy rozhodně neměli nepovažovat za historickou vzpomínku, ale spíše jako aktuální téma napříč časy. [33], [34]

3 VZNIK NOVÉ OSTRAVSKO-OPAVSKÉ DIECÉZE

Snahy o založení samostatného biskupství na území Slezska (dnešní Diecéze ostravsko-opavské) sahají až do 18. století. Jak již bylo řečeno, samotnou žádost o rozdělení olomoucké arcidiecéze a vzniku ostravsko-opavské diecéze podal olomoucký arcibiskup Mons. Jan Graubner dne 7. 11. 1995. „Dne 30. 5. 1996 byla papežskou bulou „*Ad Christifidelium spirituali*“ založena Diecéze ostravsko-opavská. Papež Jan Pavel II. ji vyčlenil z arcidiecéze olomoucké. Přesněji řečeno vyjmul z ní celkem 11 děkanátů, které vytvořily jádro nové diecéze. Počet farností olomoucké arcidiecéze se snížil ze 731 na 419 farností (viz kapitola 2.4). Svatý otec současně ustanovil jakožto jejího prvního biskupa Mons. Františka Václava Lobkowicze, což byl dosavadní světící biskup pražský. „*Jeho slavnostní uvedení v biskupskou službu se konalo 31. srpna 1996 v katedrále Božského Spasitele v Ostravě za přítomnosti všech českých a moravských biskupů, představitelů řádů a kongregací, velkého počtu kněží a řeholníků, jáhnů, bohoslovců a věřících*“ (Cekota, 2008, s. 28). Tímto začala kapitola nejmladší diecéze – nejmladší nejen na Moravě, ale v celé České republice.

3.1 Základní údaje

Nejmladší česká diecéze se rozkládá na území o velikosti 6 150 km². Rozloha Moravskoslezského kraje je 5 427 km². Diecéze ostravsko-opavská svou rozlohou převyšuje Moravskoslezský kraj přesně o 723 km², což odpovídá velikosti okresu Jeseník, který je součástí dané diecéze, ovšem dle vyššího územního uspořádání se neřadí do Moravskoslezského kraje, ale Olomouckého kraje. Proto není překvapujícím faktem, že počet obyvatel této diecéze – 1 290 000 oproti tomuto kraji – 1 205 834, je také vyšší. Jedná se o 84 166 obyvatel. Jejími sousedy jsou arcidiecéze vratislavská a olomoucká, diecéze opolská, bílsko-živěcká a žilinská. [35]

Katedrála Božského Spasitele v Ostravě

Tak jako ostatní diecéze v Česku má také Diecéze ostravsko-opavská svůj „*hlavní kostel*“. Všechny důležité slavnostní okamžiky života diecéze se odehrávají v katedrále Božského Spasitele v Ostravě v části Moravská Ostrava. Při stavbě tohoto chrámu se olomoucký architekt Gustav Meretta inspiroval římskou bazilikou Santa Maria Maggiore.

Stavba katedrály trvala 5 let a v roce 1889 byla slavnostně vysvěcena olomouckým arcibiskupem Theodorem Kohnem. Jedná se o druhou největší církevní stavbu na Moravě, která je schopna pojmout až 4000 lidí. Chrám se stal katedrálou až v roce 1996, kdy papež Jan Pavel II. ustanovil ostravsko-opavskou diecézi, do té doby to byl farní kostel Božského Spasitele v Ostravě. [36]

Konkatedrála Nanebevzetí Panny Marie v Opavě

Druhým sídelním chrámem ostravsko-opavské diecéze je jedna z největších staveb slezské cihlové gotiky v České republice – konkatedrála Nanebevzetí Panny Marie v Opavě. Kostel nechal ve 14. století postavit Řád německých rytířů a v současné době v ní biskup uděluje kandidátům kněžství jáhenské svěcení. Samotná kněžská svěcení se konají v ostravské katedrále, kde se odehrávají také všechny významné církevní slavnosti.

Sídlo diecéze

Co se týče samotného sídla biskupství, to původní sídlo ostravsko-opavské diecéze se nacházelo na ulici Msgra Šrámka v budově farního úřadu Římskokatolické farnosti Ostrava-Moravská Ostrava. Ta svou budovu nově vzniklému biskupství pronajala. Nová budova biskupství na Kostelním náměstí v Moravské Ostravě byla slavnostně otevřena 11. 2. 2000. Od tohoto dne jsou všechny úřady biskupství umístěny právě zde.

3.2 Diecézní kurie ostravsko-opavská

Biskupství neboli diecézní kurie se stará o zajištění chodu celé diecéze, což obnáší nejen zabezpečení církevního a duchovního života, ale také realizaci úkonů vyplývajících ze zákonů (ať už církevních, či světských). Diecézní kurie se skládá z institucí a osob poskytujících diecéznímu biskupovi při vedení diecéze pomoc v pastorační činnosti a správě diecéze. Biskupství kontroluje chod v jednotlivých farnostech diecéze, zajišťuje přípravu duchovních při výkonu služby, stará se o správu církevního majetku potřebného k vlastní činnosti, podporuje aktivity zaměřené na děti a mládež, rodiny, sociálně slabé. Je také zřizovatelem církevních škol, Diecézní charity ostravsko-opavské a dalších právnických osob (viz podkapitola 3.2.2). [13], [17]

Z pohledu práva je Biskupství ostravsko-opavské právnická osoba zřízená bulou „*Ad christifidelium spiritualit*“ ze dne 30. 5. 1996. Jak již bylo řečeno, papež Jan Pavel II. diecézi vyčlenil z olomoucké arcidiecéze na základě žádosti arcibiskupa Mons. Jana

Graubnera. Na základě zákona č. 308/1999 Sb. o postavení církví a náboženských společností je Diecéze ostravsko-opavská od 10. července 1996 registrovaná v Rejstříku evidovaných právnických osob Ministerstva kultury České republiky (viz Tab. 1. 1).

Tabulka 1. 1 Biskupství ostravsko-opavské

Název:		Biskupství ostravsko-opavské	
		Od: 10.07.1996	
Sídlo:	Ulice a číslo:	Kostelní náměstí 3172/1	
	Obec:	Ostrava, Moravská Ostrava	
	PSČ:	72802	
		Od: 10.02.2000	
IČO:		65468953	
Datum evidence:		10.07.1996	Číslo evidence: 8/1-08/1996
Statutární orgán:	1) biskup		František Lobkowicz
			05.01.1948
	Od: 10.07.1996		
	2) generální vikář		Marcel Tesarčík
			18.07.1963
	Od: 01.01.2002		Do: 02.07.2008
	2) generální vikář		Martin David
			15.08.1970
Způsob jednání:	Statutární orgán jedná samostatně.		
	Od: 06.11.2007		
Předmět obecně prospěšné, podnikatelské a jiné výdělečné činnosti:		Doplňková činnost: Vzdělávání dětí, mládeže a dospělých, včetně vzdělávání pedagogických pracovníků ve smyslu zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, v platném znění. Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona. Provozování zemědělské výroby. Myslivost.	
Zřizovatel:		Církev římskokatolická, Thákurova 676/3, Praha 6-Dejvice, 16000, IČ 73632848	

Zdroj: Úplný výpis z Rejstříku evidovaných právnických osob Ministerstva kultury České republiky

Z výše uvedené tabulky vyplývá, kdo je v rámci struktury diecézní kurie statutárním orgánem, tedy kdo má pravomoc jednat jménem daného biskupství ve všech věcech a činit právní úkony – diecézní biskup a generální vikář.⁵⁰ Do čela jednotlivých úřadů kurie (centra a odbory) jmenuje příslušné osoby diecézní biskup. **Kurii tvoří:**

- **generální vikář,**
- **biskupští vikáři,**

⁵⁰ „V případě, že biskupský úřad není dočasně obsazen (sedisvakance), je statutárním zástupcem administrátor diecéze (kán. 421, §1-2 CIC), do jeho zvolení či ustanovení platí příslušná ustanovení CIC“ (OŘ BOO, 2014)

- **administrativní grémia** (kancléřství včetně archivu, odbory právní, stavební, ekonomický). [17]

Dále jsou zde také **kolegiální orgány**:

- kněžská rada,
- sbor poradců,
- pastorační rada.

Jelikož za nejbližšího spolupracovníka diecézního biskupa bývá označován generální vikář, je vhodné přiblížit nejprve jeho postavení v rámci diecézní kurie. Poté budou rozebrány role některých významných orgánů diecézní kurie.

Generální vikář

Generální vikář je druhou nejdůležitější postavou biskupství. Podle kodexu kanonického práva z roku 1983 se obvykle ustanovuje jeden na diecézi⁵¹. Z moci jeho úřadu mu přísluší výkonná moc, která právem náleží taktéž diecéznímu biskupovi. Jedná jménem biskupství ve věcech správních, vede správní jednání s výjimkou těch, které si sám biskup vyhradil. (c 479 § 1). V praxi např. řeší uzavírání smluv, jedná se státními úřady a představiteli místní samosprávy, jedná s farnostmi a smí rozhodovat v právních i obchodních záležitostech. Podmínkou pro výkon jeho funkce je kněžské svěcení a dosažení věkové hranice 30 let. Měl by být doktorem či licenciátem v oblasti teologie nebo v oblasti kanonického práva. Prvním generálním vikářem ostravsko-opavské diecéze byl Mons. Mgr. Marcel Tesarčík, od 1. 1. 2002 je jím Mons. Martin David. [21]

Biskupský vikář

Další důležitou postavou ve struktuře diecézní kurie je biskupský vikář. Ten však na rozdíl od generálního vikáře může, ale také nemusí být ustanoven. Stejně jako v případě generálního vikáře jej do jeho funkce jmenuje diecézní biskup. Liší se však tím, že pomáhá hlavně diecéze pouze v určité oblasti na rozdíl od generálního vikáře, který pomáhá s řízením celé diecéze. Biskupský vikář je ustanoven buďto pro vymezenou část diecéze

⁵¹ Dalšího generálního vikáře by mohl diecézní biskup jmenovat pouze v případě, že si to vyžaduje rozsah diecéze, počet obyvatel či jiné pastorační činnosti (c 475 § 2). Pokud by byl nepřítomný nebo by mu v jeho výkonu bránila zákonná překážka, smí biskup ustanovit jiného generálního vikáře, který jej zastupuje. (c 477 § 2).

(územní kompetence), nebo pro určitý okruh záležitostí (věcná kompetence) a v poslední řadě může být jmenován také pro určité okruhy osob (personální kompetence).

Podléhá biskupovi a jednotlivá rozhodnutí konzultuje právě s generálním vikářem. V naší diecézi máme tři biskupské vikáře – pastoračním vikářem je P. Mgr. Vít Zatloukal, vikářem pro duchovní povolání je P. Mgr. Adam Rucki a vikář pro Diecézní charitu ostravsko-opavskou není na webu diecéze aktuálně uveden.

Kancléř

Péči o vyhotovení, odesílání a archivaci důležitých listin dané kurie má na starosti kancléř. Ten musí být ustaven vždy a v případě potřeby také místokancléř. „*Oba jsou ipso iure*⁵² *notáři a sekretáři kurie. Vedle nich mohou být jmenováni další notáři kurie, kteří se zabývají vyhotovením a ověřováním veřejných listin*“ (Hrdina, 2011, s. 202). Úkolem kancléře je péče o diecézní archiv – existuje rovněž tajný archiv kurie, k němuž má přístup pouze samotný diecézní biskup. Nynějším kancléřem ostravsko-opavského biskupství je PhDr. Pavel Ramík a notářem je P. Mgr. Martin Kubeš.

Jelikož je cílem této práce nalézt také ekonomické aspekty vzniku i rozvoje ostravsko-opavské diecéze, je podstatné zabývat se ekonomickou radou diecéze, bez které by zajištění řádného chodu místní diecéze nebylo možné.

Ekonomická rada

Velká zodpovědnost v oblasti ekonomiky náleží ekonomické radě, někdy též nazývaná Rada pro hospodářské záležitosti, která je minimálně tříčlenná. V každé diecézi se ustanoví ekonomická rada, které předsedá diecézní biskup nebo jeho pověřenec, a sestává alespoň ze tří biskupem jmenovaných křesťanů opravdu zkušených v ekonomii i světském právu a vynikajících bezúhonností (c 492 § 1). Funkční období členů této rady je pětileté a po uplynutí stanovené doby mohou být znovu diecézním biskupem jmenováni (viz c 492 § 2). Hlavním úkolem této rady je sestavování diecézního rozpočtu i účetní závěrky.⁵³ Organizační řád Biskupství ostravsko-opavského (dále jen OŘ BOO) vymezuje vztah diecézního biskupa s touto radou následovně.

- Diecézní biskup potřebuje souhlas této rady:
 - při převodech majetku dle c. 1292 §1 CIC,

⁵² ipso iure - mocí práva

⁵³ O dalších činnostech ekonomické rady hovoří V. kniha kodexu kanonického práva

- k jednání povahy mimořádné majetkové správy (c. 1277 CIC; viz příslušná směrnice ČBK).
- Diecézní biskup projednává s ekonomickou radou:
 - stanovení sbírek a příspěvků na potřeby diecéze (c. 1263 CIC),
 - věci majetkové správy většího významu (c. 1277 CIC),
 - určení jednání překračujících meze a způsob řádné majetkové správy pro podřízené osoby, které to nemají upraveno ve stanovách (c. 1281 §2 CIC),
 - jak nejlépe naložit s darovanými penězi i movitým majetkem (c. 1305 CIC),
 - možnost snížení závazků při zmenšení výnosů nebo z jiného důvodu, bez zavinění správců odkazů či nadací (c. 1310 §2 CIC).

Ekonomická rada není jedinou ekonomickou autoritou diecézní kurie. Zodpovídá za hospodaření diecéze, ale co se týče konkrétních příjmů biskupství, ze kterých se platí konkrétní výdaje, za tento úkol zodpovídá ekonom diecéze.

Ekonom diecéze

Po projednání s ekonomickou radou a sborem poradců je biskupem jmenován ekonom diecéze, který podle rozpočtu předloženého ekonomickou radou spravuje majetek diecéze. Ekonom není členem ekonomické rady, ale může se zúčastnit jejího zasedání. Je to právě ekonom, který každoročně na konci roku podává ekonomické radě vyúčtování příjmů a výdajů. Tuto pozici v Diecézi ostravsko-opavské aktuálně vykonává Ing. Marta Hrušková. [13]

3.3 Hospodaření diecéze

Hospodaření ostravsko-opavské diecéze se od svého vzniku až do roku 2014, tedy 18 let řídilo tzv. předchozím modelem hospodaření. Dle tohoto modelu se příjmy skládaly:

- **z vlastních zdrojů** (dary, sbírky, sponzorské příspěvky, výnosy z vlastní hospodářské činnosti),
- **a veřejných rozpočtů** (příspěvky na podporu činnosti církví, účelové dotace).

3.3.1 Příjmy

Veškeré přírůstky peněžních prostředků⁵⁴, nenávratně inkasované prostředky z domácí i zahraniční ekonomiky, přijaté dary, přijaté dotace, taktéž splátky půjček, poskytnutých za účelem rozpočtové politiky – to vše jsou příjmy. Jednotlivé složky příjmů se dají z nejrůznějších hledisek charakterizovat.

Dary

Co se týče darů, ty jsou dodnes významnou součástí příjmů nejen katolické církve, ale církví ve většině zemí. Dárce, který poskytnul katolické církvi a jiným veřejně prospěšným organizacím dar, má nárok na daňovou úlevu. „*Hodnota daru se do stanovené částky odečítá z daňového základu pro výpočet daně z příjmu jak fyzických, tak právnických osob. Jde o účinnou formu podpory iniciativy věřících, případně i mecenášů z necírkevních kruhů*“ (Tretera, 2002, s. 129). Tato forma podpory byla zavedena zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu. Předností této podoby daru je naprostá svoboda dárce z hlediska výběru, tedy kde daný dar poputuje (farnost, diecéze, řeholní komunita), což odpovídá mentalitě demokratické společnosti. Podle kanonického práva zde existuje možnost zajištění, aby poskytnutý dar např. farnost použila ke konkrétnímu účelu.⁵⁵ [37]

Sbírky

Z pohledu účetnictví jsou specifickou složkou kostelní sbírky, které se konají během bohoslužeb či bezprostředně po jejich skončení a jsou anonymního rázu. Pokud není vyhlášen speciální účel sbírky, výtěžek dané sbírky je určen pro obecné potřeby farnosti. Účelové sbírky mohou být určeny na pomoc při živelných katastrofách nejen doma, ale také v zahraničí, účelové sbírky na bohoslovce, na sociální činnost farních a diecézních charit. Patří zde také příjmy za církevní úkony, což je např. svatba a pohřeb.

Sbírky konané při nedělních a svátečních bohoslužbách tvoří důležitou součást příjmů celé církve. Jsou osvobozeny od daně z příjmů, avšak jejich dárce žádné zvýhodnění nezískává. [37]

⁵⁴ „Peněžní prostředky jsou peníze v hotovost včetně cenin, peněžní prostředky na účtu včetně případného pasivního zůstatku běžného účtu a peníze na cestě“ (Knápková, 2010, s. 46).

⁵⁵ „Darů poskytnutých věřícími na určitý účel se může použít pouze k tomuto účelu,“ (c. 1267 § 3).

Výnosy z vlastní hospodářské činnosti

Činnost celé církve, tedy i místní církve, což je diecéze, by měla být zaměřena na „*bonum spirituale*“, duchovní dobro všech lidí, zejména křesťanů. Majetek sám o sobě není podmínkou života církve, není její prioritou, ale nelze jej označit za periferní. „*Církev může nabývat majetek všemi spravedlivými způsoby práva at' přirozeného nebo pozitivního, které jsou dovoleny jiným*“ (c. 1259). Absence hmotných prostředků by nedovolovala rozvíjení charitativního i misijního poslání. Mezi výnosy z vlastní hospodářské činnosti patří finanční výnosy (úroky, nájemné).

Dotace

Mezi významné zdroje příjmů diecéze patří také dotace od státu, krajů, obcí i Evropské unie. Dle zákona č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, ve znění pozdějších předpisů, stát poskytoval registrovaným církvím a náboženským společnostem, kterým náleželo oprávnění k výkonu práva podle § 7 odst. 1 písm. c) zákona č. 3/2002 Sb., úhradu osobních požitků duchovních, působících jako zaměstnanci církví a náboženských společností.

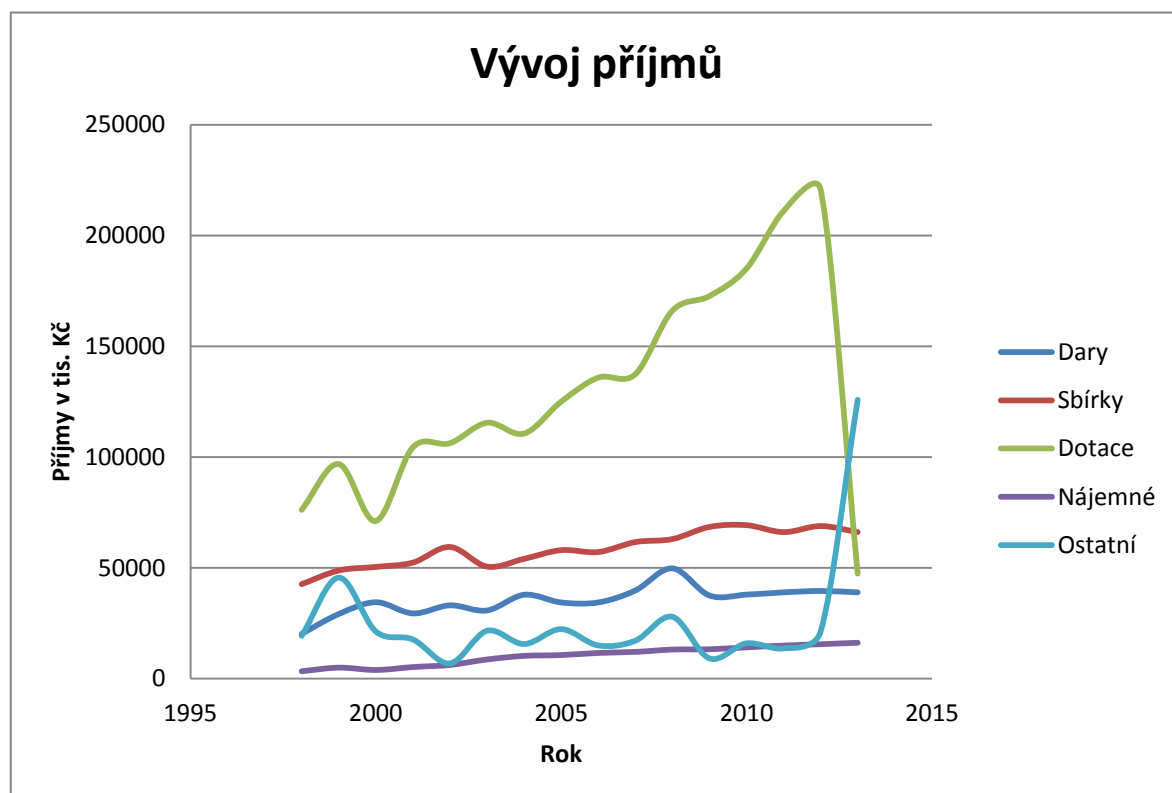
Celková velikost úhrady se odvíjela od státního rozpočtu schvalovaného každoročně Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky. Katolická církev byla jedním ze 17 subjektů, který byl takto financován. [38]

Avšak od 1. 1. 2013, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, došlo k ukončení dosavadního modelu financování církví a náboženských společností. Dle již výše zmíněného zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi § 17, budou mít dané subjekty nárok na příspěvek na podporu činnosti, a to po dobu 17 let. V praxi to znamená, že stát postupně přestane církve financovat a ty se stanou ekonomicky nezávislé. Konkrétně u katolické církve bude příspěvek každým rokem o 0,5% nižší, tedy se bude stejným tempem snižovat, a to až do roku 2043. Právě výnosy z navraceného majetku by měly nahradit státní příspěvek. Původní církevní majetek byl oceněn na základě spolupráce

ministerstva kultury s ministerstvem financí a ministerstvem zemědělství. Celá metodika ocenění podléhala kontrole mezinárodní poradenské společnosti Ernst & Young.⁵⁶

Diecéze, tedy i ostravsko-opavská diecéze, i nadále počítá s dotacemi, zejména na rekonstrukci a údržbu historických kulturních památek.

Graf 2. 1 Vývoj příjmů ostravsko-opavské diecéze

Zdroj: Interní informace biskupství ostravsko-opavského

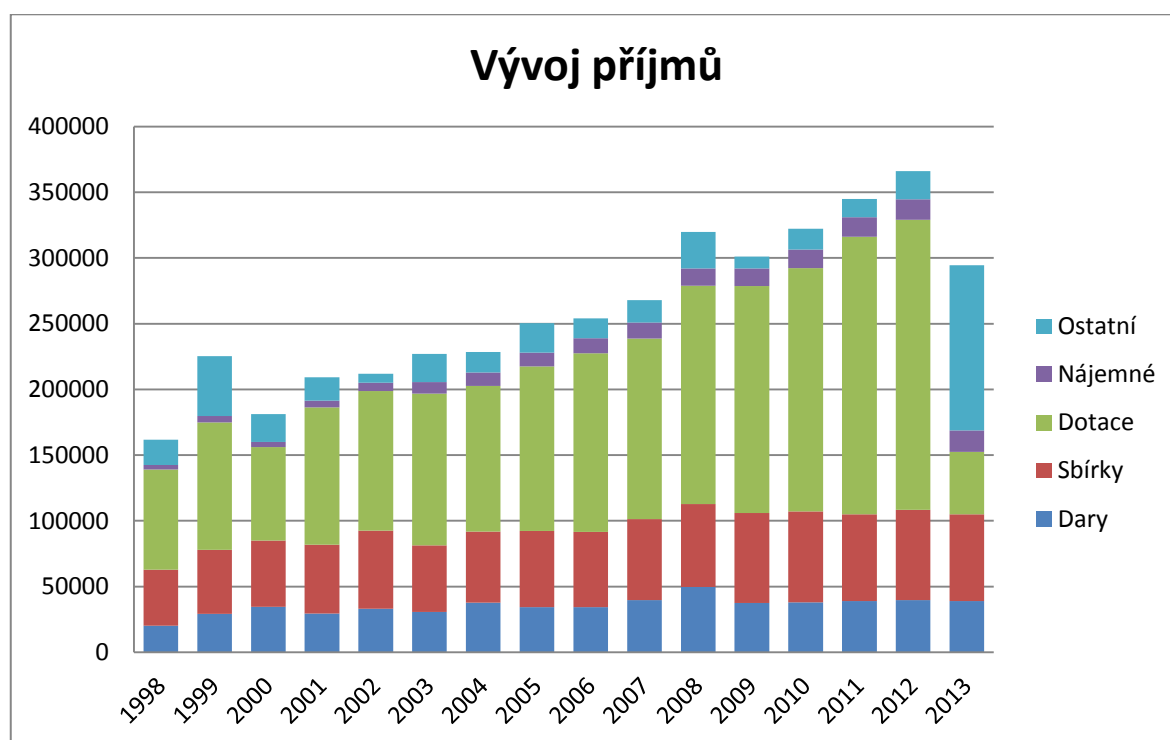
Největší části se na příjmech diecéze podílí dotace, jak lze vyčíst z grafu 2. 1. Dotace od státu, kraje, obcí, Evropské unie a dalších subjektů, které nebyly ve sloupci dotace v interních zdrojích biskupství ostravsko-opavského konkrétně rozepsány, pouze označeny slovy ostatní dotace. Zlom nastal v roce 2012, kdy jejich pokles mezi lety 2012 a 2013 činil 173 milionů korun, což znamená snížení dotací pro diecézi o necelých 22% během jednoho roku. Největší rozdíl byl z interních dokumentů vypořovován u dotací od státu.

⁵⁶ „Z celkového objemu restitucí vyplacených lidem i organizacím od roku 1989 (tedy z 2,5 bilionu korun) tvoří církevní vyrovnání 134 miliard, což je 5%. Také celková plocha lesů a polností, které církev nakonec bude vlastnit, jsou 4% z celkové výměry v naší vlasti. Církev tedy nevytvoří žádné impérium“ [40]

Celkový trend ve financování nestátních neziskových organizací je u státního rozpočtu klesající z hlediska objemu poskytnutých dotací, což se mohlo projevit i u dané diecéze, avšak ne v tak velké míře.

Další významnou položkou příjmů ostravsko-opavské diecéze jsou sbírky. Dá se předpokládat, že jejich pozice v rámci příjmů vzroste. Například Plzeňská diecéze uvádí, že z hlediska zachování vyváženého hospodářství se počítá právě u sbírek a příspěvků na církevní úkony s výrazným zvýšením.⁵⁷ Nezanedbatelnou částku příjmů diecéze tvoří také dary. To lze dobře vidět u grafu 2. 2, ze kterého lze srozumitelněji vyčíst, jak se významnější položky v oblasti příjmů vyvíjely v letech 1998 až 2013.

Graf 2. 2 Vývoj příjmů ostravsko-opavské diecéze

Zdroj: Interní data biskupství ostravsko-opavského

⁵⁷ Vezmeme-li v potaz příspěvek do sbírek přepočtený na jednoho návštěvníka bohoslužby za měsíc, pak je to cifra odpovídající 0,5% průměrnému příjmu zaměstnance v ČR. Strategický plán však předpokládá minimálně 1% nárůst. [41]

3.3.2 Výdaje

Dle dosavadního modelu hospodaření se za výdaje považovaly:

- **mzdové náklady,**
- **opravy památek,**
- **poskytnuté dary a sbírky,**
- **pastorační aktivity**
- **a režijní náklady.**

Opravy památek

Nejvyšší správa církevního majetku obecně náleží podle kanonického práva papeži. I když je nejvyšším správcem a vrcholným rozhodčím veškerého majetku církve, v praxi nelze očekávat, že by jeho zásahy do hmotných záležitostí partikulárních církví (diecézí) byly obvyklým jevem. Je možné se domnívat s odvoláním na c. 1273, že kodex chtěl tímto ustanovením dát najevo, že hlava katolické církve je také nejvyšší autoritou i ve věcech majetkových. Na správu církevního majetku v diecézi dohlíží ordinář⁵⁸. Právě opravy památek patří mezi největší položky výdajů ostravsko-opavské diecéze, jak lze vidět v grafu 2.3. Co se týče celorepublikových výdajů, pak na opravy kulturních památek putuje 33,9% všech výdajů církve. Zachování či oprava památek, nejen těch církevních, jsou obecně vnímány jako gesto zodpovědnosti minulých generací vůči generacím budoucím. [42], [43]

Poskytnuté dary a sbírky

Sbírky a dary představují pro každou diecézi nejen příjem, ale také výdej. V prvním případě se diecéze nachází v pozici obdarovaného, v tom druhém zase v pozici dárce. Sbírky jsou mnohdy vyhlašovány i „nečekaně“ dle konkrétních nepředvídatelných událostí jako jsou živelné katastrofy na území České republiky i v zahraničí. Na podzim roku 2014 byla vyhlášena sbírka na podporu pronásledovaných křesťanů ve světě, zvláště pak na Blízkém východě.⁵⁹ Dalším projevem solidarity je také každoroční sbírka ve všech farnostech ostravsko-opavské diecéze na Tv Noe, která jako jediná v republice vysílá bez

⁵⁸ Ordinář – biskup či kněz jmenovaný papežem

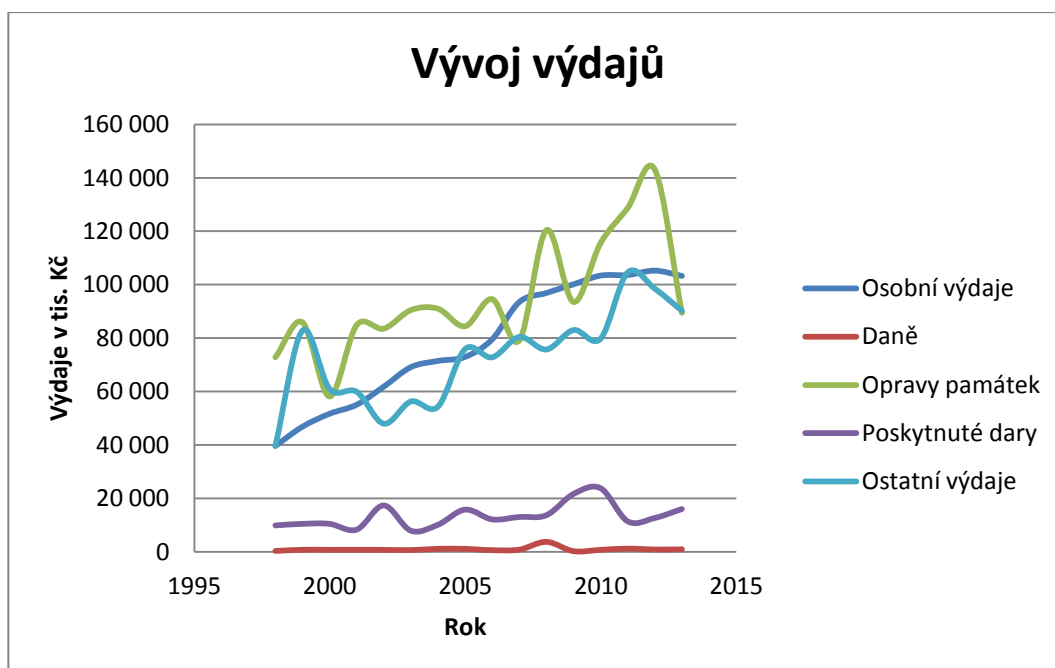
⁵⁹ Biskupové českých a moravských diecézí tvrdí, že dnes je na celém světě pronásledováno více než 200 milionů křesťanů. Pokud by tomu opravdu tak bylo, jednalo by se o pronásledování větší než v dobách prvotní církve.

jakýchkoliv reklamních spotů (je závislá na svých dárcích). Charakter jednotlivých sbírek a poskytnutých darů je tedy rozmanitý.

Pastorační fond

Nejen v Diecézi ostravsko-opavské funguje tzv. pastorační fond. Z něj putují příspěvky na projekty a aktivity pastoračního charakteru.⁶⁰ Není určen na financování běžného chodu pastoračních center či církevních právnických osob. Žádosti ohledně příspěvku z pastoračního fondu mohou podávat pastorační centra biskupství, církevní právnické subjekty, a také další právnické osoby, které vykonávají pastorační činnost na území diecéze jako např. církevní škola, Charita, občanské sdružení a další. Termín podání žádosti je stanoven do 28. 2. daného roku. Biskup má možnost schválit podání žádosti i v mimořádném termínu. „Obvyklá výše příspěvku v roce 2014 byla do 30 000 Kč,“ uvedla v diecézním zpravodaji Okno ekonomka biskupství Ing. Marta Hrušková.

Graf 2.3 Vývoj výdajů ostravsko-opavské diecéze

Zdroj: Interní data biskupství ostravsko-opavského

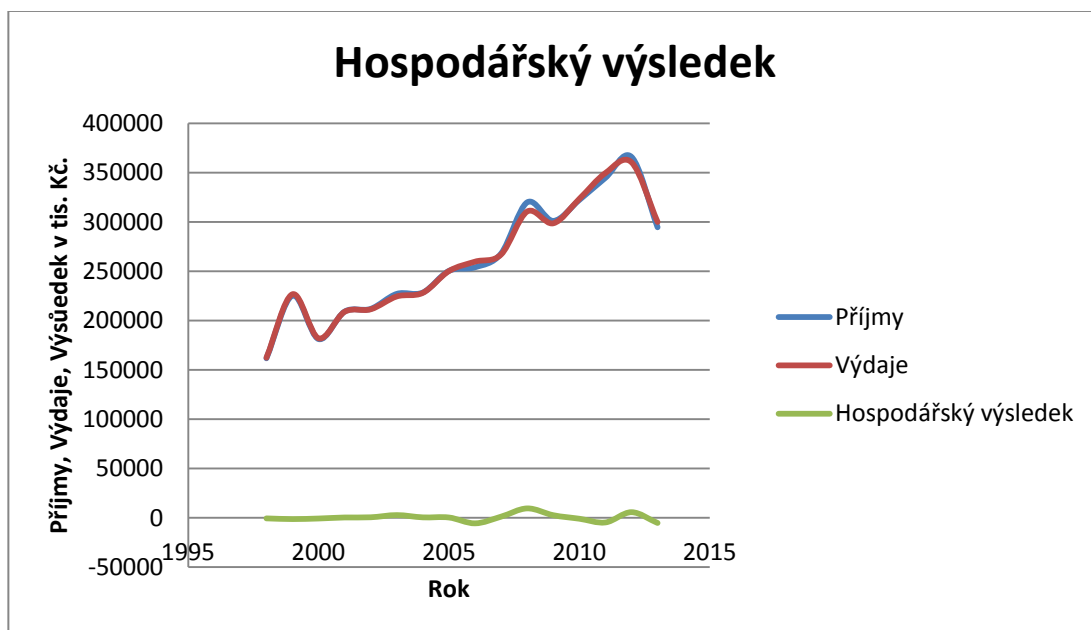
⁶⁰ Mezi pastorační aktivity lze zahrnout finanční prostředky na nákup hudebních nástrojů pro potřeby místního sboru, zřízení farního sportovního hřiště nebo podpora biblické olympiády.

3.3.3 Konečná bilance

Výsledek hospodaření z grafu 2. 4 ukazuje, že se jedná o neziskovou organizaci. Tento typ hospodaření je charakteristický pro církevní organizace, tedy i diecézi. Poměrně vyrovnané příjmy a výdaje potvrzují pravidlo, podle kterého by měl být výsledek hospodaření nulový. Diecéze nejsou zakládány a zřizovány za účelem zisku.⁶¹ Je-li meziroční bilance příjmů a výdajů záporná, rozdíl může být vyrovnán z odpisů majetku, avšak na úkor rekonstrukce potřebných oprav a dlouhodobých investic.

Dříve než se dostane na samotný rozvoj nejmladší diecéze, je užitečné věnovat pozornost také právnickým osobám, jejichž zřizovatelem je biskupství. Jedná se o účelová zařízení – organizace a církevní školy, které od roku 1996 přešly pod správu nové ostravsko-opavské diecéze.

Graf 2. 4 Vývoj hospodářského výsledku ostravsko-opavské diecéze

Zdroj: Interní data biskupství ostravsko-opavského

⁶¹ Jestliže zisk vykazují, měl by být použit na realizaci svého hlavního poslání dle stanov organizace, zřizovací listiny či statutu.

3.3.4 Právnícké osoby zřízené biskupstvím

Účelová zařízení, církevní školy a jiné organizace. To vše jsou právnícké osoby, jejichž zřizovatelem je biskupství a jak je uvedeno níže, jejich zakladatelem je výhradně diecézní biskup. Součástí Organizačního řádu biskupství ostravsko-opavského je i text, ve kterém nalezneme informace týkající se těchto právnických osob:

- právnícké osoby zřizuje výhradně diecézní biskup při dodržení příslušných ustanovení kanonického práva (zejména c. 114 CIC), obecného práva a dalších obecně závazných předpisů,
- právnícké osoby jsou zřizovány pro konkrétní oblast činnosti, shodnou s posláním církve (zpravidla pastorační, charitativní, výchovné, vzdělávací apod.),
- právníckými osobami jsou též nadace a nadační fondy, které biskup zřizuje pro podporu specifických záležitostí. Patří sem i další podobné instituty zřízené v minulosti,
- diecézní biskup má právo i povinnost u všech právnických osob zřízených biskupstvím kontrolovat jejich hospodaření a plnění poslání podle ustanovení kanonického práva nebo podle jejich zřizovacích listin a stanov.

Vznik diecéze znamenal pro právnícké osoby zřízené Arcibiskupstvím olomouckým, které se však nacházely na území nově stanovené ostravsko-opavské diecéze, převod práv a povinností mezi těmito biskupstvími. Tato skutečnost se dotkla Církevního střediska volného času sv. Jana Boska v Havířově. To bylo ustanoveno jako církevní organizace s právní subjektivitou *zřizovací listinou vydanou Arcibiskupstvím olomouckým ze dne 23. 6. 1993, kterou nahradila zřizovací listina ze dne 1. 10. 1995 pod č. j. 2698/95*, jak uvádí samotný Organizační řád Církevního střediska volného času sv. Jana Boska v Havířově (dále jen OŘJB). Aktuálně má havířovské církevní středisko status školské právnícké osoby⁶² a je stále zaměřeno na poskytování volnočasových aktivit v oblastech Havířov-Město a Havířov-Šumbark. Celkově se na území diecéze nacházelo osm církevních škol a školských zařízení.

Biskupství je také zřizovatelem Diecézní charity ostravsko-opavské. Tato nezisková organizace byla založena diecézním biskupem Mons. Františkem Lobkowiczem, Opraem.

⁶² „Ve smyslu ustanovení § 187 zákona 561/2004 Sb. se mění právní forma právnícké osoby vykonávající činnost Církevního střediska volného času sv. Jana Boska v Havířově na školskou právníckou osobu,“(OŘJB)

necelý rok ode dne vzniku samotné diecéze (1. 1. 1997) jako účelové zařízení s vlastní právní subjektivitou. Třetí největší Charita v České republice nyní řídí 17 oblastních charit, které taktéž disponují právní subjektivitou. Celkově je Diecézní charita ostravsko-opavské diecéze největším nestátním neziskovým poskytovatelem sociálně-zdravotních služeb v Moravskoslezském kraji. [44]

Samotný biskup v jednom z dopisů adresovaném věřícím diecéze a uveřejněném v diecézním zpravodaji Okno prohlásil: „*Nemohu opomenout, že naše diecéze se nachází v oblasti, kde je jednou ze zásadních otázek problém sociální spravedlnosti. Církev nemůže zůstat stranou a je třeba mít stále na paměti, že naše láska k Bohu se poměřuje naší citlivostí vůči hmotné i duchovní chudobě našich spoluobčanů*“. Ať už prostřednictvím církevních škol či Charity se diecéze stává živým společenstvím podporujícím vzdělávání, hodnoty a také zaměstnanost lidí nejen v našem kraji (viz Charita Javorník). Jak je to ale se společenstvím lidí hlásících se ke katolické víře na území ostravsko-opavská diecéze, tedy z hlediska náboženského vyznání, vyplývá z následující kapitoly.

3.4 Náboženské hledisko – situace po vzniku diecéze

Podle sčítání lidu z roku 2011 se k římskokatolické církvi přihlásilo 1 082 463 obyvatel České republiky. Nejvyšších počtů věřících katolického vyznání bylo dosaženo na Moravě v čele s Jihomoravským krajem. Druhým největším krajem republiky, co do počtu věřících taktéž katolického vyznání, je kraj Moravskoslezský. K římskokatolické církvi se zde hlásí 159 238 obyvatel. Z čehož vyplývá, že z celkového počtu lidí, kteří se v roce 2011 přihlásili ke katolickému vyznání, žije 14,7% právě v Moravskoslezském kraji.

Ovšem v rámci všech věřících, tedy těch, kteří se při sčítání lidu v roce 2011 za věřící označili, jich v tomto kraji žije rovných 26%. Přičemž z těchto 26% věřících obyvatel se pouze 70% z nich hlásí k některé z církví.

Dalším zdrojem, který nabízí zajímavá data, je Sčítání věřících podle počtu účastníků bohoslužeb. Koná se jednou za pět let a jeho hlavním posláním je poskytnout biskupům jednotlivých diecézí určitý aktuální přehled o situaci v jejich diecézi. Římskokatolická církev uspořádala celkem čtyři sčítání návštěvníků nedělních bohoslužeb. Biskupství ostravsko-opavské poskytlo interní data mapující počty účastníků bohoslužeb v daném

roce. Tyto počty nezobrazují přesná čísla katolíků na území ostravsko-opavské diecéze, avšak zachycují návštěvníky katolické bohoslužby v daném roce, viz Tab. 2. 1.

Tabulka 2. 1 Sčítání věřících v ostravsko-opavské diecézi

Rok	Počet účastníků bohoslužeb (v tisících)
1999	91 459
2004	85 184
2009	77 389
2014	65 677

Zdroj: Interní data biskupství ostravsko-opavského

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že počet účastníků bohoslužeb v Diecézi ostravsko-opavské má od roku 1999 klesající charakter. Při srovnání metody použité při Sčítání lidu prováděné Českým statistickým úřadem oproti Sčítání účastníků katolických bohoslužeb lze vypočítat skutečnost, že počty věřících hlásících se k římskokatolické církvi v daném kraji jsou vyšší než počty účastníků bohoslužeb. Přesné příčiny jsou neidentifikovatelné. Mezi možné příčiny lze zařadit nepřítomnost stálých návštěvníků bohoslužeb na konkrétní bohoslužbě z osobních důvodů, dobrovolné nevyplnění sčítacího lístku, zúčastnění se bohoslužby v jiné než své diecézi, generační obměna i prosté ukončení tzv. „*chození do kostela*“. Klesající trend účastníků katolických bohoslužeb je viditelný napříč ostatními diecézemi. V rozmezí dvaceti let došlo k 20 až 25% poklesu.

Možných příčin poklesu je podle arcibiskupa Mons. Jana Graubnera, místopředsedy České biskupské konference hned několik, a to:

- vyšší životní úroveň obyvatelstva související s požadovaným blahobytem,
- stárnutí národa (nízká porodnost),
- soustředění na sebe sama místo na svou rodinu. [45]

Poklesu tradičních křesťanských denominací se věnuje také britský teolog a historik náboženství Alister McGrath. Podle něj budou stále více posilovat nekřesťanské skupiny, které budou schopny:

- vyhovět potřebám náboženských zákazníků (potenciálních konvertitů),

- progresivní evangelizace neboli náboženského marketingu (metoda door-to-door, osobní kontakt s konvertity, větší důraz na náboženský prožitek),
 - nové komunikační strategie více odpovídající podmínkám globální společnosti.
- [46]

Zajímavé postřehy k aktuální situaci nabízí také český religionista David Václavík. Poukazuje na duchovní tržiště, které podle něj změnilo postoje Čechů k samotnému náboženství. Nedůvěra v náboženské instituce přetrvává, ovšem zároveň roste potřeba duchovního uspokojení, které odpovídá velmi individualizované a konzumně orientované společnosti. „*Důsledkem toho je situace, kdy se většina Čechů považuje za nenáboženské a zároveň připouští, a dokonce se identifikuje s náboženskou interpretací světa a používá náboženské a duchovní praktiky.*“ (Václavík, 2010, s. 215, 216). [10]

V návaznosti na Václavíka a jeho tvrzení o používání náboženských praktik u nenáboženské společnosti se lze zamyslet, kterých oblastí lidského života se toto tvrzení dotýká. Pomineme-li již tradiční slavení Vánoc či Velikonoc, pak se může jednat o tzv. úkony duchovní správy, mezi něž patří např. křty⁶³, církevní sňatky a pohřby. Ve zpravodaji s názvem Okno do života ostravsko-opavské diecéze byly uveřejněny statistiky týkající se duchovních úkonů v dané diecézi mezi roky 1997 až 2012. Podle této statistiky jejich počet klesá, avšak v oblasti uzavírání sňatků či konání pohřbů je jejich pokles minimální, nejnižší. „*Situace u křtů, prvních svatých přijímání, sňatků a pohřbů odráží jednak demografický vývoj obyvatelstva za poslední desetiletí (méně se rodících dětí a přibývajících seniorů), jednak skutečnost, že současná generace vyhledává církev mnohem více na základě osobního přesvědčení a rozhodnutí než v důsledku tradice a formalismu.*“ [47]

V rámci zkoumání důležitých událostí a aspektů při a po vzniku Diecéze ostravsko-opavské je důležité říci si, v jakých geografických a socioekonomických poměrech se život diecéze odehrává a zda je s těmito jevy konfrontován.

3.5 Umístění diecéze v socioekonomickém prostoru

Jak již bylo dříve řečeno, ostravsko-opavská diecéze územně přesahuje hranice Moravskoslezského kraje, neboť k ní patří i okres Jeseník, který je součástí Olomouckého

⁶³ Křest – okamžik vstupu do církve

kraje. Nerovnoměrný vývoj osídlení Moravskoslezského kraje je připisován procesu industrializace, kdy největší koncentrace obyvatel se nachází v ostravské aglomeraci.⁶⁴ Zde na 40% rozlohy daného kraje připadá až 87% pracovních míst. Ekonomický charakter aglomerace byl založen na průmyslu. V současnosti u něj převládá orientace na služby a lehký průmysl. I tak ale většina měst tohoto kraje přichází o své obyvatelstvo. Tento jev se nejvýrazněji projevuje ve městech nad 10 tisíc obyvatel, naopak počet obyvatel malých obcí mírně narůstá. Bohužel všechna statutární města kraje mají záporné migrační saldo⁶⁵. Od vzniku diecéze – rok 1996 dosahuje rozdíl přistěhovalých a vystěhovalých obyvatel cifry 35 042, zaokrouhleně 35 tisíc obyvatel. [48]

Lidé odcházející z Moravskoslezského kraje míří nejčastěji do Prahy či Brna. Jedním z důvodů jejich odchodu může být také nedostatek pracovních příležitostí. Vážným sociálním problémem je především dlouhodobá nezaměstnanost, kdy člověk ucházející se o práci ji nemůže získat déle než 1 rok. S tímto problémem se potýkají správní obvody Karviná, Bruntál, Vítkov a Odry. Ve výše zmíněných oblastech (bez Karviné) dochází k určitému sociálnímu uzavírání s prohlubujícími sociálními problémy. „*Rozvoj této oblasti by měl být založen na využití přírodního potenciálu s vyšší přidanou hodnotou (biozemědělství, kozí farmy, apod.) a podpoře drobného podnikání*“ (Hruška, 2012, s. 32). K nejvýraznějším změnám co do počtu pracovních míst došlo v sídelním městě diecéze i celého kraje, tedy v Ostravě. Mezi lety 2006-2010 se zde zvýšil počet obsazených pracovních míst o 35 525. Významný nárůst stejného charakteru zaznamenala také obec Nošovice – 4 765 nových pracovních míst (nárůst o 701%) díky stavbě a provozu automobilky Hyundai a obec Mošnov – 1843 pracovních míst (nárůst o 210%) díky výstavbě strategické průmyslové zóny Ostrava-Mošnov, kde začaly přicházet nové podnikatelské subjekty. Naopak s nejvýraznějším poklesem pracovních míst se potýkalo město Havířov. Zde se snížil počet o 3 024 obsazených pracovních míst. [48]

Nyní si přiblížíme situaci v další důležité části ostravsko-opavské diecéze, v okrese Jeseník. Území Jesenicka od zbytku Slezska a Moravy oddělovala horská pásma. V důsledku odsunu Němců po 2. světové válce došlo takřka k úplné výměně zdejšího obyvatelstva. Ekonomické obtíže byly umocněny také nevyhovující dopravní dostupností. To vše se na tomto regionu podepsalo, a proto není překvapujícím jevem, že v okrese

⁶⁴ V této souvislosti nelze aglomeraci chápat jako součet obcí v okolí většího města, ale jako novou formu sídelní jednotky.

⁶⁵ Index migračního salda ukazuje rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých na daném území. Pohybuje se v rozmezí od -1 do 1.

Jeseník míra evidované nezaměstnanosti překračuje každoročně celorepublikový průměr.⁶⁶ Volná místa se mnohdy týkají především uchazečů s nižší kvalifikací. Migrační saldo je stejně jako u Moravskoslezského kraje záporné. Mezi lety 2002 až 2011 se rozdíl mezi přistěhovalými obyvateli a vystěhovalými vyšplhal na cifru 1 247. [49]

Možným řešením jak zastavit odchod ekonomicky aktivních obyvatel by bylo vytváření vzniku nových pracovních míst. K tomu by mohl dopomoci rozvoj infrastruktury v hospodářsky slabých regionech, vybudování určité průmyslové zóny či využití příhraničních regionů pro vznik malých firem.

V tomto prostředí musí Diecéze ostravsko-opavská fungovat a působit. „*Od hustě obydlených oblastí průmyslové aglomerace táhnoucí se od Ostravy po Třinec, až po náročný život v malebných horských oblastech Beskyd a Jeseníků,*“ jak konstatoval samotný diecézní biskup Mons. František Lobkowicz, Opraem. v diecézním zpravodaji Okno. Poukázal také na náročnost pastorační práce v případě desítek dvojjazyčných farností – např. farnost Český Těšín, Třinec, Hnojník, Mosty u Jablunkova, Horní Lomná, Střítež, Ropice, Vendryně. Vznik nejmladší diecéze z 11 děkanátů do té doby spadající pod Arcidiecézi olomouckou znamenal převzetí péče o 279 farností. Což mělo přinést určité zjednodušení v oblasti správy, ale také delegaci problému neobsazených far z důvodu nedostatku kněží.

3.6 Život v děkanátech a farnostech

Farnost z hlediska organizační struktury katolické církve byla definována již v kapitole 2.3. Farnost není dnes vnímána jen jako společenství lidí na určitém územním prostoru, ale také jako součást obce nebo instituce spravující památky. Nyní bude analyzována problematika neobsazených farností a jejich slučování, což je téma, které se aktuálně řeší napříč jednotlivými diecézemi.

Ve 276 farnostech ostravsko-opavské diecéze se nachází 565 kostelů a kaplí společně s 246 farními budovami. Mezi jednotlivými farnostmi přirozeně existují rozdíly, tak jako tomu bylo i před vznikem diecéze. V některých farnostech je duchovní život tzv. obtížnější. Příkladem je děkanát Bruntál, přesněji řečeno kněží na Bruntálsku a Krnovsku se musí vyrovnat s největším počtem neobsazených far. Z 34 bruntálských farností je

⁶⁶ Míra nezaměstnanosti v okrese Jeseník [49]

rovných 24 spravováno tzv. *excurrento*.⁶⁷ „*Farář pečuje pouze o jednu farnost; z nedostatku kněží nebo vzhledem k jiným okolnostem může být témuž faráři svěřena péče o více sousedních farností,*“ (c 526 § 1). Na Krnovsku se s tímto problémem potýká 19 farností, z nichž pouhých šest farností má „*svého*“ faráře. Opak tvoří děkanáty s vysokým počtem věřících jako je děkanát Ostrava, Hlučín, Frýdek či Místek. Konkrétně z 22 far se správa *excurrento* dotýká pouze dvou z nich. Ostravsko-opavská diecéze není zdaleka jedinou diecézí, která se s touto skutečností potýká.

Je důležité zamyslet se nad určitými jevy, které se u jednotlivých farností vyskytují. Jinak vypadá farnost na venkově či ve městě. Je nutné rozlišit mezi farnostmi s vyšší mírou religiozity a farnostmi s nižší mírou religiozity. První typ farností navštěvují lidé napříč generacemi, naopak farnosti, kde hlavními účastníky bohoslužeb jsou především senioři, v sobě nesou předpoklad možného zániku. Není však pravidlem, že by docházelo ke slučování farností podle věku, ale především podle počtu aktivních účastníků bohoslužeb. „*Tento jev lze vidět u Arcidiecéze pražské, která od roku 2003 do roku 2009 snížila počet farností z 378 na 142*“ (Tichý, 2011, s. 50). [50]

Zajímavý je pohled Jackyho Marsauxe, který definoval tři způsoby možné reorganizace farností:

- zachování existujících farností s důrazem na jejich vzájemnou spolupráci,
- zánik stávajících farností a vznik nových, početnějších,
- ustavení lokálních komunit. [50]

Jelikož první způsob reorganizace působí na první pohled přívětivěji, mohl by být považován za primární krok. Jednotliví diecézní biskupové by se proto nejprve snažili o zachování již existujících farností a v případě, že se situace nezmění, by došlo k zániku farností. V této souvislosti se otevírá možnost aplikace manažerského benchmarkingu, techniky využívající monitoring prostředí na základě vnějšího porovnávání.

Myšlenka benchmarkingu spočívá v tzv. lidské přirozenosti, která je viditelná napříč společnostmi. Lze ji zahlédnout jak u sportovců, tak u firem. V podstatě jde o to najít a napodobit metodu, kterou používají *ti nejlepší v daném oboru*. Firmy jako Kodak či Ford využívají benchmarking jako obvyklý nástroj pro zvyšování své výkonnosti. [51]

⁶⁷ *excurrento* - neobsazené farností, které mají na starosti určití kněží pověřeni správou další farnosti

Jak ovšem získat data a užitečné údaje o jiných organizacích? „*Využívejte své kontakty mezi zákazníky, dodavateli a zaměstnanci a ptejte se jich, která organizace je podle jejich názoru nejlepší*“ (Robbins, Coulter, 2004, s. 219). Vzdělávací centrum pro veřejnou správu ČR, obecně prospěšná společnost, definuje benchmarking jako uplatnění strukturovaného porovnávání s cílem definovat a zlepšovat dobré praktické postupy na principu učení se od druhých. Ovšem jakou to má souvislost s reorganizací farnosti? Jestliže se dá tato technika využívající posuzování prostředí aplikovat na organizace či špičkové hudebníky, kteří se „učí“ od nejlepších, proč by nemohla „*pasivní farnost*“ sledovat dá se říci své vlastní mezery oproti „*aktivnější farnosti*“, a tak vlastně hledat v realitě nejlépe fungující postupy. Důležité je také posouzení ekonomické soběstačnosti farnosti především z hlediska běžného provozu. Pokud není farnost schopna pokrýt alespoň základní náklady na energie, liturgickou službu, náklady na dopravu kněze do farnosti, pak možnost jejího sloučení s podobným typem farnosti se jeví jako racionální rozhodnutí. [50]

Výzvou, před kterou stojí nejen ostravsko-opavská diecéze, je posouzení, zda investovat síly a finanční prostředky do plošného udržení, zachování stávajících farností, nebo se zaměřit na kvalitu pastorační činnosti, která bude reflektovat mobilitu obyvatelstva a dobrou dostupnost území.

4 ROZVOJ OSTRAVSKO-OPAVSKÉ DIECÉZE A JEJICH AKTIVIT

Ostravsko-opavská diecéze se přirozeně vyvíjí, je dynamická. Od jejího vzniku v roce 1996 již uplynulo devatenáct let, což znamená, že v příštím roce bude diecéze slavit své jubileum. Svou existencí ovlivňuje dění i za hranicemi Moravskoslezského kraje. Proto je důležité zmapovat události a výzvy, kterým musela čelit, nebo naopak ty, které jsou teprve před ní. Analyzovat instituce, které zřídilo ostravsko-opavské biskupství a zamyslet se nad jejich historickým, ekonomickým, sociálním či jednoduše společenským významem. A nakonec také poukázat možný směr rozvoje v následujících letech, nastínit problémy, těžkosti, ke kterým v budoucnu bude muset tato právnická osoba zaujmout určité stanovisko.

4.1 Spolupráce diecéze s veřejnými institucemi

Ještě než se uskuteční analýza spolupráce ostravsko-opavské diecéze s veřejnými institucemi, je vhodné uvést § 7 zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, který hovoří o zvláštních právech registrovaných církví a náboženských společností. Na základě tohoto ustanovení má katolická církev právo:

- vyučovat náboženství na státních školách,
- pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách České republiky, v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, zabezpečovací detence, ochranné léčení a ochranná výchova,
- zřizovat církevní školy
- konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky podle zvláštního právního předpisu.

Působení církve ve veřejnoprávních oblastech se odehrává skrze jednotlivé diecéze. Ty vysílají své členy k výkonu duchovní služby do míst, jako jsou věznice, nemocnice, armáda a jiné.

4.1.1 Vojenská duchovní služba a vojenští kaplani

Ve stejném roce, kdy byla zřízena Diecéze ostravsko-opavská, se projevila nutnost zavést v České republice armádní duchovní službu.⁶⁸ Oficiální smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí o podmínkách vzniku a působení duchovní služby v působnosti ministerstva obrany byla podepsána 3. 6. 1998.⁶⁹ Aktuálně působí v Armádě České republiky (dále jen AČR) celkem 30 vojenských kaplanů⁷⁰ - 13 duchovních římskokatolické církve a z toho 3 vojenští kaplani z ostravsko-opavské diecéze. Tady je třeba říci, že kněží, které diecézní biskup osloví s návrhem sloužit v AČR, se hlásí ke službě vojáka z povolání a po vykonání zdravotních, fyzických a psychologických zkoušek i základního výcviku jsou zařazeni ke konkrétní jednotce na místo kaplana. Vojenský kaplan 4. brigády rychlého nasazení Žatec, kpt. Mgr. Petr Fiala v rozhovoru pro diecézní zpravodaj Okno popisuje, komu všemu nyní podléhá: „*Protože je v současné době hlavním kaplanem husitský duchovní, podléhám také vlastně nejvyššímu katolickému vojenskému kaplanovi. Ještě mám nad sebou otce arcibiskupa Dominika Duku, který má v rámci Biskupské konference na starost oblast armády, včetně vojenských duchovních. A vztah k diecézi je takový, že jsem byl ke službě v armádě na nějakou dobu propůjčen*“ [52], [53]

Podle Svobody (2007, s. 13) má duchovní služba v AČR:

- podporovat velitele v odpovědnosti za naplňování a ochranu lidského rozměru života každého vojáka,
- nabízet pomoc při řešení osobních krizí a těžkostí,
- vytvářet podmínky pro vykonávání ústavně dané svobody vyznání.

Z ostravsko-opavské diecéze se na dráhu vojenských kaplanů vydali kněží z farnosti Petřvald u Nového Jičína – npor. ThLic. Tomáš Mlýnek, z farnosti Spálov – kpt. Mgr. Kamil Vícha a z farnosti Jablunkov – kpt. Mgr. Petr Fiala.

⁶⁸ „První vojenský kaplan v Armádě České republiky začal působit v české jednotce IFOR/SFOR v Bosně a Hercegovině v roce 1996. Na základě této pozitivní zkušenosti armády s vojenskými kaplany vznikla v roce 1998 dohoda mezi rezortem ministerstva obrany na straně jedné a církvemi sdruženými v České biskupské konferenci a Ekumenické radě církví na straně druhé, o duchovní službě v rezortu ministerstva obrany.“ [54]

⁶⁹ Duchovní v Armádě České republiky působili již o dva roky dříve na základě ústní dohody mezi představiteli církví a resortu ministerstva obrany.

4.1.2 Vězeňská duchovní péče v ostravsko-opavské diecézi

Pomoc církve při resocializaci vězňů patří k evropské kulturní tradici. „*Vězeňská duchovní péče v České republice může dosáhnout kvalit duchovní péče na světové úrovni. Svou myšlenku opírá o osobní zkušenost samotných kněží s vězeňstvím v období komunismu*“⁷¹ (Tretera, 2002, s. 137). Dle § 20 odst. 4 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů se církev může podílet na naplňování účelu výkonu trestu poskytováním duchovní služby zejména:

- konáním bohoslužeb pro zájemce z řad odsouzených,
- individuálními rozhovory, pastoračními návštěvami a umožněním individuálního přístupu k náboženským úkonům,
- vedením studijních hodin k výkladu náboženských textů,
- zajišťováním duchovní a náboženské literatury a zpěvníků,
- pořádáním přednášek a besed, zejména s etickou tematikou, popřípadě koncertů hudebních skupin a jednotlivců,
- při přípravě odsouzených k jejich propuštění,
- dalšími vhodnými formami přispívajícími k dosažení účelu výkonu trestu.

Vězeňská duchovní péče (dále jen VDP)⁷² poskytuje pomoc nejen vězňům, ale také jejich rodinám či vězeňskému personálu na rozdíl od vězeňské duchovní služby (dále jen VDS), orgán veřejné správy tvořený vězeňskými kaplany⁷³. V ostravsko-opavské diecézi působí nyní dva vězeňští kaplani. Vězeňským kaplanem Vazební věznice Ostrava je nyní Mgr. Václav Gandra, který se účastnil v prosinci roku 2012 i slavnostního otevření první tamější vězeňské kaple. On sám prosazoval její vznik, a proto se podílel na jejím vytvoření společně se zaměstnanci oddělení výkonu vazby a trestu a oddělení logistiky. [55]

⁷¹ Mezi vězeňskými kaplany v České republice stále ještě nalezneme několik kněží a kazatelů, kteří současně poskytují svou službu duchovního na místech, ve kterých vykonávali svůj trest odnětí svobody (Tretera, 2002, s. 138).

⁷² VDP – zapsaný spolek

⁷³ Kaplan – dle legislativy ČR je církvi pověřený duchovní působící v armádě, ve věznici, ve zdravotnictví, v sociálních institucích a dle kanonického práva je to kněz určený zvláštní skupině křesťanů

Druhým kaplanem je Mgr. Marek Andrzej Pawlica, který pravidelně dochází za odsouzenými ženami z opavské věznice⁷⁴. Také v této ženské věznici nechybí malá místnost určená k ztišení a bohoslužbám – kaple. Práce vězeňských kaplanů může působit především v době propuštění jako prevence před opětovnou recidivou i úpadkem do bezdomovectví. „*Duchovní péče o vězně je tak jedním z pilířů humanizace vězeňství a současné resocializace odsouzených*“ (Hrdina, 2004, s. 265).

4.1.3 Nemocniční kaplani

Ostravsko-opavská diecéze má pět nemocničních kaplanů.⁷⁵ Avšak na webových stránkách diecéze je uveden pouze nemocniční kaplan pro Ostravu – P. ThLic. Václav Tomiczek a nemocniční kaplan pro Opavu – P. Bartłomiej Blaszk, Th.D., dále pak seznam nemocnic a kontaktů na kněze, na které se mohou zájemci o nemocniční duchovní službu v jednotlivých městech kraje a Jesenicka obrátit. Nemocniční kaplani vyslání diecézním biskupem působí v konkrétní nemocnici na základě smlouvy uzavřené s danou nemocnicí.⁷⁶ Tedy je možné, že pokud by správa nemocnice či sociálního ústavu se vstupem nemocničního kaplana nesouhlasila, nebyl by duchovní do těchto míst připuštěn. Podle etického kodexu nemocničního kaplana musí kaplan dodržovat etické zásady typu:

- plně respektovat existenciální a duchovní rozměr nemoci, utrpení, smrti,
- bránit pacienty před nevhodnou duchovní vtíravostí,
- přijímat možné úkoly v multidisciplinárním zdravotnickém týmu,
- zachovávat mlčenlivost o důvěrných informacích pacienta.

Doposud neexistuje právní norma upravující práci kaplanů ve zdravotnických službách, což je určitá výzva do budoucna pro Ministerstvo zdravotnictví ČR a Katolickou asociaci nemocničních kaplanů. Obyvatelé Ostravy mohli přínosy a přiblížení práce nemocničních kaplanů vidět například skrze černobílé snímky na výstavě s názvem *Být nablízku*⁷⁷ od 17. února do 15. března 2015 ve Fakultní nemocnici Ostrava, kde mají

⁷⁴ Za odsouzenými ženami dochází už od roku 1992 i sestra Filoména, civilním jménem ThLic Mgr. Marta Truhlíková z Kongregace Dcer Božské Lásky. [56]

⁷⁵ Dle výroční zprávy Katolické asociace nemocničních kaplanů

⁷⁶ Dohoda o duchovní péči ve zdravotnictví mezi Českou biskupskou konferencí a Ekumenickou radou církví v České republice z roku 2006 včetně dodatku č. 1

⁷⁷ Pořadatelé byli Biskupství ostravsko-opavské, Arcibiskupství olomoucké a Fakultní nemocnice Ostrava

pacienti k dispozici také nemocniční kapli. Rozvojem evropského charakteru by byla existence těchto duchovních prostor ve většině nemocnic ostravsko-opavské diecéze.

4.2 Diecézní charita ostravsko-opavská

Rozvoj diecéze souvisí také s rozvojem největší nestátní neziskové organizace v Moravskoslezském kraji – charity. Pojem charita vychází z latinského slova caritas, což se překládá jako cenný, drahý ve smyslu vážnosti.⁷⁸ Tím drahocenným zde má být lidská osobnost, která se ocitla ve zdravotní, sociální, materiální, duševní nouzi bez ohledu na náboženské vyznání, národnost. Diecézní charita ostravsko-opavská byla zřízena diecézním biskupem Mons. Františkem Lobkowiczem v roce 1997 jako účelové zařízení s vlastní právní subjektivitou. Řídí se kodexem kanonického práva a vlastními stanovami, které musely projít schvalovacím procesem diecézního biskupa. Holdingovou organizační strukturu⁷⁹ tvoří 17 oblastních charit v čele s Diecézní charitou ostravsko-opavskou (dále jen DCHOO). Cílem této práce není dopodrobna popsat a vystihnout poslání a fungování Diecézní charity ostravsko-opavské, spíše nastínit pole působnosti. Významné oblasti, kde DCHOO zanechala během rozvoje diecéze svou, jistou stopu.

Přírodní katastrofy – povodně

Diecézní charita ostravsko-opavská má široký záběr své angažovanosti. Svou pomoc nabízí také u přírodních katastrof, které již několikrát zasáhly nejen území Moravskoslezského kraje. Nejčastější přírodní katastrofou jsou povodně, které znamenají výzvu pokaždé jak pro složky integrovaného záchranného systému, tak pro charitu. Když v roce 1997 Moravu a část Slezska zasáhly povodně, pomoc byla organizována olomouckou arcidiecézní charitou a z její strany byla poskytována podpora rodin a obcí z postižených oblastí až do roku 1999.⁸⁰ DCHOO už tehdy vyslala své pracovníky za účelem humanitární pomoci v zasažených oblastech. O rok později byli pracovníci DCHOO vysláni do Čech, kde se povodňová situace opakovala. Dnes je DCHOO připravena fungovat v případě povodní či jiných přírodních katastrof, které nastanou na území ostravsko-opavské diecéze, jako samostatný koordinátor či hlavní koordinátor

⁷⁸ „Speciálně u Cicera je caritas používáno jako výraz pro všeobjímající lásku k lidstvu, která představovala důležitý prvek stoické nauky,“ [58]

⁷⁹ Holdingová struktura je stav, kdy existuje několik firem, které mají vlastní právní subjektivitu a jediná společnost tzv. holder, vlastní v této společnosti rozhodující podíl a „řídí“ zbývající firmy

⁸⁰ Arcidiecézní charita Olomouc tehdy vytvořila krizový štáb a jednotlivé oblastní charity poskytovaly nepřetržitě pomoc evakuovaným osobám. [57]

povodňové pomoci. Důraz je kladen především na odstraňování následků vodního živlu a přerozdělení finančních prostředků, jež v období povodní mohou dobrovolní dárci zasílat na DCHOO⁸¹ speciálně zřízené konto.

Poradenské a informační centrum

Bezplatné informace z oblasti sociálního zabezpečení, pracovně-právních vztahů, zadluženosti a dalších dílčích oblastí nabízí Poradenské a informační centrum DCHOO. Cílem tohoto centra je poskytnout osobě starší 18 let, která se ocitla v nouzi či vážné životní situaci, konzultaci prostřednictvím sociální pracovnice či umožnit bezplatnou konzultaci externího právníka, psychologa a duchovního. Na provoz Poradenského a informačního centra finančně přispívá statutární město Ostrava a Ministerstvo práce a sociálních věcí. I toto je jistý druh spolupráce mezi ostravsko-opavskou diecí, státem a městem Ostrava. Od roku 2009 je součástí centra bezplatná telefonní linka. Jelikož v posledních 3 letech výrazně narostl počet klientů se zakázkou oddlužení, rozhodlo se centrum navázat spolupráci také s externím oddlužovacím poradcem. V roce 2013 se dokonce Poradenské a informační centrum podílelo na projektu Moravskoslezského kraje s názvem Posílení finanční gramotnosti klientů azylových domů za cílem snížit riziko zadlužení těchto osob. V tomtéž roce využilo služby diecézního centra 247 nových klientů z celkově evidovaných 1450 klientů. [44]

Aktuální projekty

Další aktivitou DCHOO jsou sociální projekty. K jejich realizaci smí dojít díky finančním prostředkům nejčastěji z fondů z Evropské unie, Moravskoslezského kraje, statutárního města Ostrava, nadace OKD, Úřadu vlády. Jedná se o jednorázové projekty zaměřené na fakultativní podporu některé z činnosti DCHOO. Jedním z takových projektů je projekt s názvem Šance domova zaměřený na *práci s rodinami v bytové krizi*. Skrze tento program získaly 3 rodiny z diecéze ostravsko-opavské vlastní nájemní smlouvu.

Zaměstnavatel

V roce 2002 zaměstnávala DCHOO celkem 650 lidí. Pro největší nestátní neziskovou organizaci v Moravskoslezském kraji a na Jesenicku nyní pracuje 1223

⁸¹ Ta v roce 2009, kdy povodně zasáhly také Jesenicko, financovala například také obědy pro rodiny, jež byly postiženy touto přírodní katastrofou. Zajišťovala i desinfekční a úklidové prostředky, vysílala do postižených oblastí skupiny dobrovolníků, kteří pomáhali odstraňovat škody u konkrétních rodin na Jesenicku.

zaměstnanců, což je téměř dvojnásobek. Rozvoj se tedy odehrál i v oblasti pracovních míst. [44]

Na webových stránkách DCHOO jsou pravidelně zveřejňovány volné pracovní pozice, o které se mohou lidé ucházet napříč územím diecéze.⁸² Z hlediska zaměstnávání osob patří DCHOO k největším neziskovým organizacím společně se Slezskou diakonií. Oblastní Charita Opava dokonce získala ocenění pro neziskové organizace v České republice a stala se Neziskovkou roku 2014 v kategorii velkých organizací z celkově 135 přihlášených institucí.⁸³

Diecéze ostravsko-opavská není zřizovatelem pouze DCHOO, ale také církevních škol. Co se týče oblasti vzdělávání, zde byl spíše rozvoj kvalitativní. Od doby založení diecéze nedošlo k zřízení žádné nové církevní školy. Přesto se lze zamyslet nad možným budoucím vývojem vzdělávacích zařízení.

4.3 Církevní školy

Život diecéze ostravsko-opavské se odehrává také v oblasti vzdělávání. Podle § 8 odst. 6 z. č. 561/2004 Sb., školského zákona mají registrované církve právo zřizovat dle zvláštního práva církevní školy. „*Vzdělávání na církevních školách je rovnocenné vzdělání získanému ve školách zřizovaných obcemi, kraji nebo státem*“ (Tretera, 2002, s. 94). Diecéze ostravsko-opavská je zřizovatelem níže uvedených osmi církevních škol a školských zařízení:

- Biskupské gymnázium v Ostravě (dříve nazývané Církevní gymnázium),
- Střední pedagogická a střední zdravotnická škola sv. Anežky České v Odrách (dříve Střední zdravotnická škola sv. Anežky České a Církevní střední škola sv. Anežky České),
- Církevní základní škola svaté Ludmily v Hradci nad Moravicí (dříve Církevní základní škola),

⁸² Například volnou pracovní pozici k 6. 4. 2015 byl Pracovník v sociálních službách v charitě Český Těšín, Havířov, Těrlicko a Albrechtice, dále pak Sociální pracovník pro Moravskou Ostravu a Metodik v charitě Český Těšín. [44]

⁸³ „*Ocenění svou podstatou cílí na vytvoření komplexního přehledu o fungování a kvalitách organizací působících v neziskovém sektoru a zároveň přibližuje silné příběhy z tohoto prostředí široké veřejnosti.*“ [59]

- Základní škola svaté Zdislavy Kopřivnice,
- Církevní základní škola a mateřská škola Přemysla Pittera v Ostravě,
- Základní umělecká škola duchovní hudby Frýdek-Místek,
- Církevní středisko sv. Jana Boska v Havířově,
- Dětský domov bl. Antoníny Marie Kratochvílové v Řepištích.

Přestože od vzniku ostravsko-opavské diecéze nedošlo k založení nové církevní školy, v roce 2005 byl Biskupstvím ostravsko-opavským založen Dětský domov bl. Antoníny Marie Kratochvílové, který spadá do kategorie Školská zařízení a střediska volného času římskokatolické církve. Výhodou daného dětského domova je nízká, téměř rodinná kapacita 10 dětí.

Z výše uvedeného textu vyplývá, že změny nastaly také v názvech tří církevních škol a u jedné z nich došlo ke sloučení dvou předchozích středních škol. Finance na pokrytí provozních nákladů poskytovalo církevním školám Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Jednalo se především o mzdy, učební pomůcky a provozní náklady neinvestičního charakteru. Biskupství ostravsko-opavské přispívalo na provozní náklady investičního charakteru a celkové provozní náklady. Podle návrhu novely zákona o poskytování dotací soukromým a církevním školám, kterou vládě předložil v roce 2014 současný ministr školství Marcel Chládek, by tyto školské instituce přišly o dotaci na financování běžných provozních nákladů. *„To by bylo pro církevní školy likvidační. Navíc by to bylo nespravedlivé vzhledem k daňovým poplatníkům, z jejichž daní se platí školy obecní a krajské, a oni by museli kvůli uplatnění nároku na náboženskou výchovu dětí, který zaručuje ústava, platit vysoké školné,“* vyjádřil se k situaci olomoucký arcibiskup Mons. Jan Graubner. [60]

Církevní školy tvoří pouze 1,3% z celkového počtu registrovaných škol. Protože by se možné změny zákona č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením dotkly také církevních škol a školských zařízení, jejichž zřizovatelem je Biskupství ostravsko-opavské, je vhodné zmínit zde tento záměr Ministerstva školství. To mělo v plánu snížit finanční podporu soukromým a církevním školám o 140 milionů Kč. Rozpočet Ministerstva školství s tímto snížením již počítal a protože návrh novely školského zákona neprošel legislativním procesem, uvolnila Vláda ČR danou částku z účtu Všeobecné pokladní správy. Nelze proto hovořit o navýšení

finanční podpory, ale pouze o dorovnání původně nastavených výdajů.⁸⁴ Otázka financování církevních škol se má začít znovu projednávat ještě v letošním roce v rámci ucelené reformy financování regionálního školství.

4.4 Nové hospodaření ostravsko-opavské diecéze

V souvislosti se změnou v oblasti hospodaření ostravsko-opavské diecéze bude zmíněn zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi. Analýza významných částí tohoto zákona bude provedena pouze za účelem pochopení úpravy financování Diecéze ostravsko-opavské, nikoliv za účelem analýzy celkového hodnocení majetkového narovnání.

Na základě zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi dojde k postupnému snížení financování z veřejných rozpočtů. Od 1. 1. 2013, kdy výše uvedený zákon nabyl účinnosti, po dobu 17 let se stát zavázal vyplácet dotčeným církvím příspěvek na podporu jejich činnosti. Avšak podle § 17 odst. 2 zákona č. 428/2012 Sb., v prvních třech letech přechodného období⁸⁵ by měla výše příspěvku odpovídat částce poskytnuté dotčené církvi a náboženské společnosti na základě zákona č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, ve znění pozdějších předpisů, v roce 2011. Od roku 2014 by se výše příspěvku měla snižovat vždy o 5 % z částky vyplacené v prvním roce.⁸⁶

Rokem 2013 začíná stát prostřednictvím Ministerstva kultury římskokatolické církvi vyplácet finanční náhradu, která by měla být placena postupně po dobu třiceti let, jak uvádí §15 odst. 3 zákona č. 428/2012 Sb.

Tedy lze konstatovat, že postupně dojde k snížení financování z veřejných rozpočtů a předpokládá se pozvolný nárůst výnosů z vlastní hospodářské činnosti. Proto muselo dojít ke změně hospodaření římskokatolické církve, tedy i jednotlivých diecézí.

⁸⁴ K tomu je MŠMT vázáno současným zněním zákona 306/1999 Sb. O financování soukromých škol. „V žádném případě se nejedná o další finanční prostředky pro soukromé a církevní školy. Soukromé ani církevní školy nedostaly přidáno, na rozdíl od škol státních, u nichž byl rozpočet navýšen o 3,5%. Pokud by měl být podle stejného klíče navýšen rozpočet soukromých a církevních škol, představovalo by to dalších 170 miliónů korun,“ [61]

⁸⁵ Po dobu 17 let ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona (dále jen „přechodné období“) z. č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi

⁸⁶ Podle § 15 odstavce 4 zákona č. 428/2012 Sb., roční splátku finanční náhrady vyplácí Ministerstvo kultury vždy nejpozději do 31. prosince kalendářního roku, za který je určena, a to počínaje rokem 2013.

Ostravsko-opavská diecéze vytvořila přehlednou prezentaci za účelem objasnění *nového financování diecéze*.

Aby se zabránilo neefektivní správě majetku, byla zavedena společná správa majetku pod Českou biskupskou konferencí:

- **investiční fond** (diecéze do něj smí vložit část vyplacené finanční náhrady za účelem efektivní investice),
- **solidární fond** (podpora ekonomicky slabších diecézí díky příspěvkům jednotlivých diecézí),
- **rezervní fond** (záložní zdroj prostředků pro nepředvídatelné události).

Tímto by si mělo Biskupství ostravsko-opavské vytvořit tzv. základnu pro své samostatné budoucí fungování. Skrze zhodnocení finančních prostředků vyplacených jako náhrada při majetkovém vyrovnání má biskupství získat zdroje potřebné k uskutečňování svých pastoračních úkolů, charitativní činnosti a potřeb. Vše je založeno na principu dobrovolnosti. Záleží tedy na každé diecézi, zda se zapojí a jak velkou částku do fondu vloží. Podle generálního sekretáře České biskupské konference Mons. Tomáše Holuba konzervativní investiční strategie, kterou fond umožní realizovat, plně odpovídá potřebám církve.⁸⁷ [62]

4.4.1 Výzvy v oblasti financování diecéze

Nezávislost je slovo, které by možná nejlépe charakterizovalo situaci, která by postupně měla v diecézích nastat. Nutno doplnit nezávislost na státním rozpočtu, neboť například v oblasti sbírek a příspěvků od návštěvníků bohoslužeb diecéze závislá bude i nadále. „*Ročně se při kostelních sbírkách a na darech v diecézi vybere 105 mil. korun, což je velmi významná částka. Celkový současný provoz farností a biskupství po odečtení mzdových nákladů činí částku 183 mil. korun*“ přibližuje situaci ohledně sbírek a finančních nákladů diecézní biskup Mons. František Lobkowicz, Opraem. ve svém dopise věřícím uveřejněném na webu diecéze. Sbírký a dary tak budou i nadále nedílnou součástí financí ostravsko-opavské diecéze. Rozdíl mezi dvěma výše uvedenými částkami je doposud kryt dotacemi z obcí, krajů, ministerstev a dalších míst. [67]

⁸⁷ „Tedy s důrazem na dodržování etických norem a křesťanských hodnot, a zachování i rozvoj životního prostředí či sociální odpovědnosti.“ [62]

Stabilním zdrojem příjmu diecéze by mělo být také fungující hospodaření s navrácenými lesy, zemědělskými pozemky a stavbami. Jedná se především o navrácené stavby týkající se lesního hospodářství. Odpovědnost ponesou především jednotlivé farnosti na území diecéze, které budou pronajímat jednotlivé zemědělské pozemky, a právě 30% ze zisku získaného tímto způsobem by měla obdržet ostravsko-opavská diecéze. [67]

Je důležité říci, že i nadále Diecézi ostravsko-opavskou čeká mnoho příležitostí a výzev. Ať už v oblasti hospodaření, údržby i budování kulturního dědictví, správy, a také komunikace. Dnes žijeme v době, kdy je kladen významnější důraz na způsob prezentace a zvládnutí kvalitní komunikace. Dá se předpokládat, že ostravsko-opavská diecéze bude i nadále ovlivňovat život na území Moravskoslezského kraje a Jesenicka, avšak do jaké míry, to bude záležet také na společenské a mediální atmosféře v České republice.

5 ZÁVĚR

Analýza historických a ekonomických aspektů vzniku a rozvoje ostravsko-opavské diecéze se uskutečnila v období, kdy se tomuto konkrétnímu tématu uceleně nevěnuje žádná dostupná publikace. Proto se autorka této práce rozhodla danou oblast prozkoumat, analyzovat jednotlivé příčiny vzniku i rozvoje dané diecéze a vše zasadit do kontextu aktuálních změn, kterým bude muset tento správní obvod římskokatolické církve čelit.

Nejprve byla představena katolická církev latinského obřadu na území České republiky společně s její organizační a právní strukturou za účelem přiblížení diecéze v rámci určitých souvislostí a vztahů, ze kterých vychází. Poté byly zkoumány historické příčiny vzniku ostravsko-opavské diecéze. Bylo zjištěno, že myšlenka jejího vzniku na území Moravskoslezského kraje a Jesenicka sahá až do doby Marie Terezie a roku 1777, ve kterém došlo ke zřízení Diecéze brněnské. Dalším významným datem byl rok 1947, kdy Papež Pius XII. vyjmul část vratislavské arcidiecéze a území bylo prohlášeno Apoštolskou administraturou – tzv. místní církví římskokatolické církve. V roce 1977 byla právně připojena k Arcidiecézi olomoucké, ze které dne 30. 5. 1996 byla vyňata právě Diecéze ostravsko-opavská.

Co se týče aspektů ekonomického charakteru, ty se týkaly především správy majetku související s velkou územní rozlehlostí olomoucké arcidiecéze, která se se 731 farnostmi řadila mezi největší diecéze střední Evropy. Existoval zde problém vykrádání sakrálních staveb, nevyhovující farní systém, a tedy bylo jen otázkou času, kdy bude z kolosální, rozlehlé arcidiecéze vyjmuta určitá část území za účelem vzniku nové diecéze.

Ve třetí kapitole skrze zkoumání jednotlivých částí dané diecéze, jejich vzájemných vztahů a vztahů s okolím došlo k hlubšímu poznání této právnické osoby, která svou rozlohou převyšuje Moravskoslezský kraj o 723 km² (okres Jeseník). Bylo analyzováno také náboženské a socioekonomické prostředí, ve kterém se ostravsko-opavská diecéze nachází a ve kterém musí určitým způsobem fungovat. Metodou komparace bylo zjištěno, že počty lidí hlásících se k římskokatolické církvi v daném kraji jsou vyšší než počty účastníků bohoslužeb na území diecéze (trend v oblasti náboženského vyznání na daném území je však u obou metod klesající). Na to navazovala problematika související s reorganizací farností, které bude muset čelit i zkoumaná diecéze.

Prostřednictvím sběru dat a informací, ke kterým se autorka této práce dostala, bylo možno představit hospodaření ostravsko-opavské diecéze z pohledu příjmů a výdajů. Vlastním zpracováním hospodářských údajů do grafů mohly být analyzovány dílčí jednotlivé položky výsledku hospodaření mezi roky 1998 až 2013 a zkoumány příčiny jednotlivých změn během tohoto vývoje.

Čtvrtá kapitola pojednává o rozvoji diecéze nejprve z pohledu její spolupráce s veřejnými institucemi. Poukazuje na nové výzvy v této oblasti. Analyzuje pokroky, které lze pozorovat u vybraných právnických osob, jejichž zřizovatelem je Biskupství ostravsko-opavské v charitativní a školské oblasti. Konkrétně u největší nestátní neziskové organizace Moravskoslezského kraje Diecézní charity ostravsko-opavské a poté u církevních vzdělávacích institucí a školských zařízení. Dotýká se také jedné z nejvýznamnějších změn – nového hospodaření diecéze související s účinností zákona č. 418/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, což představuje výzvu spojenou s určitými ekonomickými podmínkami.

Cílem této práce bylo zjištění aspektů historického a ekonomického charakteru, jež vedly ke vzniku a rozvoji ostravsko-opavské diecéze. Analyzovat, zda převažují příčiny ekonomického či historického charakteru a zda v určitých oblastech diecéze došlo k rozvoji. Dále pak nalézt odpověď na otázku, zda zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi ovlivní hospodaření či financování konkrétní ostravsko-opavské diecéze.

Autorka konstatuje, že došlo k naplnění všech výše zmíněných cílů. Podařilo se zjistit historické, ekonomické a jiné aspekty vedoucí ke vzniku ostravsko-opavské diecéze. Z následné analýzy vyplynulo, že z hlediska vzniku dané diecéze převažují okolnosti historického charakteru nad ekonomickými. V oblasti rozvoje této právnické osoby je situace opačná (převažují více ekonomické faktory, ty determinují její rozvoj). Odpověď na otázku, zda zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi ovlivní hospodaření či financování konkrétní ostravsko-opavské diecéze, zní ano. Podrobnější vysvětlení je nabídnuto ve čtvrté kapitole. Komplexní pohled na problematiku konkrétní diecéze, která doposud nebyla publikována, a je aktuální, se dá považovat za přidanou hodnotu této práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Publikace

- [9] BALÍK, Stanislav a Jiří HANUŠ. *Katolická církev v Československu 1945-1989*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007, 399 s. ISBN 978-80-7325-130-7.
- [26] BOHÁČ, Zdeněk. *Atlas církevních dějin českých zemí, 1918-1999*. Vyd. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakl., 1999, 175 p. ISBN 80-719-2405-9.
- [46] CLAYTON, P. *A Scientific Theology Volume 2: Reality by Alister E. McGrath Grand Rapids*, Eerdmans, 2002. 343 s. ISBN 10.1177/004057360406100129.
- [64] *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 603 s. ISBN 80-719-2467-9.
- [2] FRANTIŠEK, a Abraham SKORKA. *O nebi a zemi*. Vyd. 1. Editor Diego F Rosemberg. Překlad Jana Novotná. 2013, 191 s. ISBN 978-807-4323-058.
- [17] HRDINA, Ignác Antonín. *Kanonické právo: dějiny pramenů, teorie, platné právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 367 s. ISBN 978-807-3801-526.
- [48] HRUŠKA, Lubor. *Socioekonomický atlas Moravskoslezského kraje*. Vyd. 1. Ostrava: Accendo - Centrum pro vědu a výzkum, 83 s. ISBN 978-80-904810-6-0.
- [20] *Katechismus katolické církve*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995, 793 s. ISBN 80-711-3132-6.
- [38] KNÁPKOVÁ, Adriana a Drahomíra PAVELKOVÁ. *Finanční analýza: komplexní průvodce s příklady*. 1. vyd. Praha, 2010. ISBN 978-80-247-3349-4.
- [14] *Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vydání s věcným rejstříkem*. 1. vyd. Editor Jan Pavel. Překlad Miroslav Zedníček. Praha: Zvon, 1994, xxiii, 812 s. ISBN 80-711-3082-6.

- [15] KOKAISL, Petr. *Geografie náboženství*. Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita, c2009, 264 s. ISBN 978-802-1319-356.
- [32] KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pastorální péče*. Praha: Oliva, 2000. Studijní texty (Evangelikální teologický seminář v Praze). ISBN 80-859-4242-9.
- [63] KŘÍŽ, Jan. *Zákon o církvích a náboženských společnostech – komentář*. Praha: C. H. Beck, 2010. 366 s. ISBN 978-80-7400-362-2.
- [65] KÜNG, Hans. *Malé dějiny katolické církve*. 2. vyd. Brno: Barrister, 148 s. ISBN 978-808-7029-923.
- [4] LINHART, Jiří. *Slovník cizích slov pro nové století: základní měnové jednotky, abecední seznam chemických prvků, jazykovědné pojmy, 30 000 hesel*. Litvínov: Dialog, c2007, 412 s. ISBN 80-738-2005-6.
- [33] OPATRNÝ, Aleš. *Pastorace v postmoderní společnosti*. Kostelní Vydří, 2001. ISBN 80-7192-557-8.
- [27] PALA, Josef. *Kronika olomoucké arcidiecéze: (1989-2005)*. Vyd. 1. Olomouc: Arcibiskupství olomoucké v nakl. Matice cyrilometodějská, 2006, 151 s. ISBN 80-726-6231-7.
- [51] ROBBINS, Stephen P. a Mary COULTER. *Management* [online]. 1. vyd. Praha: Grada, 2004 [cit. 2015-04-13]. 600 s. ISBN 80-247-0495-1.
- [66] SEDLÁČEK, Tomáš. *Ekonomie dobra a zla: po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi*. 2. vyd. Praha: 65. pole, 2012, 367 s. ISBN 978-80-87506-10-3.

[53] SVOBODA, František. *Legislativní prostředí pro činnost církví a náboženských společností*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, c2007, 20 s. ISBN 978-80-239-8481-1.

[42] SVOBODA, František a Tomáš ROSENMYER. *Úvod do ekonomiky církevních organizací*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2004, 16 s. Projekt Ekonomika církví a náboženských společností. ISBN 80-239-3770-7.

[13] TRETERA, Jiří Rajmund a Stanislav PŘIBYL. *Konfesní právo a církevní právo*. 1. vyd. Praha: Jan Krigl, 1997, 331 p. Právo (Kostelní Vydří (Czech Republic)). ISBN 80-902-0452-X.

[37] TRETERA, Rajmund Jiří. *Stát a církve v České republice*. Vyd. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-719-2455-5.

[10] VÁCLAVÍK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*. Vyd. 1. c2010. ISBN 978-802-4724-683.

[22] ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin*. 1. vyd. Praha: ÚCN, rozm. Logos, Olomouc, 1970-, v. ISBN 97880726635077.

Zákony

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu

Zákon č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi

Zákon č. 308/1999 Sb., o postavení církví a náboženských společností

Zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Periodika, články a jiné zdroje

[21] CEKOTA, Vojtěch. *K založení ostravsko-opavské diecéze. Vlastivědné lisy [Opava: Slezské muzeum v Opavě péči Vlastivědné společnosti]*, 2008, č. 2, s. 48. ISSN 2642673876.

[58] DOLEŽAL, Jakub. *Teoretické ukotvení církevní sociální práce na pozadí obecných a českých charitních dějin až po encykliku Deus caritas est*. Olomouc, 2011. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra pastorální a spirituální teologie.

[52] FIALA, Petr. Ostravsko-opavská diecéze v číslech. *Okno do života Ostravsko-opavské diecéze*. 2011, č. 11., s. 14.

[60] GRAUBNER, Jan. *Financování církevních škol*. Oldin. 2014, č. 9., s. 10.

[25] JAN, Libor. *XXVII. Mikulovské sympozium 9. - 10. října 2002: Vývoj církevní správy na Moravě*. 1. vyd. Brno: Moravský zemský archiv, 2002. ISSN 80-85048-84-X.

[47] PUVÁK, Marcel. Ostravsko-opavská diecéze v číslech. *Okno do života Ostravsko-opavské diecéze*. 2013, č. 7 – 8., s. 12.

[50] TICHÝ, Radek. *Slabá církev? Jeden pokus o obnovu katolických farností v Čechách*. Praha, 2011. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Katedra sociologie.

Elektronické zdroje

[28] ADO *Arcidiecéze olomoucká: Arcidiecézní charita Olomouc*. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.ado.cz/obsah/arcidiecezni-charita-olomouc>

[34] ARTIKL *Artikl: Sakrální stavby dokážou veřejný prostor zakotvit v čase*. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://artikl.org/top-story/sakralni-stavby-dokazou-verejny-prostor-zakotvit-v-case>

[3] CATHOLICA *Světcí k nám hovoří: Sv. Václav* [online]. Catholica [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=4696>

[8] Ceskatelevize *Ve stopách doby: Na výroční pouti ve Velehradě byl lidmi vypískán tehdejší ministr kultury*. [online]. Ceskatelevize [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10266819072-vypravej/ve-stopach-doby/1985/377-na-vyrocn-pouti-ve-velehrade-byl-lidmi-vypiskan-tehdejsi-ministr-kultury/>

[19] CIRKEV *Katolická církev v ČR: Řeholní řády a kongregace*. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/cirkev-v-cr/reholni-rady-a-kongregace/>

[35] CIRKEV *Církev v ČR: Moravská církevní provincie* [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.cirkev.cz/cirkev-v-cr/dieceze-v-cr/moravska-cirkevni-provincie/dieceze-ostravsko-opavska/>

[16] CIRKEVNIHISTORIE *Církevní historie: Znaky, hodnosti a titulatura církevních hodnostářů v katolické (západní) církvi* [online]. Církvevnihistorie [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.cirkevnihistorie.estranky.cz/clanky/znaky-a-tituly-katolickych-duchovnich.html>

[23] CIRKEVNIHISTORIE *Církevní historie: Český Těšín – apoštolská administratura (zaniklá)*. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.cirkevnihistorie.estranky.cz/clanky/dieceze-v-ceske-republice/zanikle-dieceze--velehrad--litomysl--cesky-tesin.html>

[12] CZSO *Sčítání lidu, domů a bytů, 2011: Náboženská víra obyvatel podle výsledků sčítání lidu* [online]. Czu [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/82002D3492/\\$File/17022014.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/82002D3492/$File/17022014.pdf)

[18] DEMOGRAFIE *Demografie.info: Analýza: víra deklarovaná x realizovaná*. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=161

[30] DIECEZE.MISTO *Diecéze: Snahy o založení ostravsko-opavské diecéze*. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://dieceze.misto.cz/k3/k3.html>

[44] DCHOO.CARITAS. *Dchoo: Výroční zpráva 2013*. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://dchoo.caritas.cz/res/data/013/001627.pdf?seek=1404985094>

[36] DOCS.GOOGLE Docs.google: *Biblické a teologické předpoklady*. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <https://docs.google.com/document/pub?id=1MatGw4GjXN6ZrBecAJmFaaEzMdmQQJJw-OgbgMdt9Iw>

[67] DOO *Diecéze ostravsko-opavská: Dopis biskupa Františka Václava Lobkowicze věřícím diecéze*. [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://www.doo.cz/majetkovem-narovnani/1665-biskup-lobkowicz-rozeslal-vericim-dopis-ve-kterem-informuje-o-majetkovem-narovnani.html>

[49] EDU2WORK *Analýza trhu práce v okresech Bruntál a Jeseník*. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://edu2work.upol.cz/wp-content/uploads/2013/10/Anal%C3%BDza-trhu-pr%C3%A1ce-okresu-Brunt%C3%A1l-a-Jesen%C3%ADk.pdf>

[61] EDUIN *Eduin: Tisková zpráva: Vláda církevním školám nepřidá, pouze "lepi" díru rozpočtu*. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.eduin.cz/tiskove-zpravy/tiskova-zprava-vlada-soukromym-a-cirkevnim-skolam-neprida-pouze-lepi-diru-v-rozpocetu/>

[1] FIRST THINGS *First things: World christianity by the Numbers* [online]. First things [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: <http://www.firstthings.com/web-exclusives/2015/02/world-christianity-by-the-numbers>

[11] HALÍK *Náboženství a společnost: Katolická církev v České republice po roce 1989* [online]. Halík [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://halik.cz/cs/tvorba/clanky-eseje/clanek/49/>

[54] KAPLANI.ARMY *Duchovní služba AČR: Základní informace o Duchovní službě Armády České republiky*. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.kaplani.army.cz/index.php?id=6>

[24] Muzeum Jeseník: *Osudy ženských řádů a kongregací na Jesenicku*. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.muzeum.jesenik.net/prispevky/rady_kongregace_net.pdf

[39] MKCR *Ministerstvo kultury: Obecně o možnostech financování církví a náboženských společností*. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/financovani-cirkvi/obecne-o-moznostech-financovani-cirkvi-a-nabozenskych-spolecnosti-1046/>

[59] NEZISKOVKAROKU *Neziskovka roku: Vítězné Neziskovky roku 2014*. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.neziskovkaroku.cz/>

[5] PAMÁTKY.BCB *Oddělení péče o církevní památky: Rekvizice českých zvonů za 2. Světové války* [online]. Památky.bcb [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: <http://pamatky.bcb.cz/Zvony/Rekvizice-ceskych-zvonu-za-2-svetove-valky>

[43] PAMÁTKY.BCB *Oddělení péče o církevní památky: Církev a kulturní památky*. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://pamatky.bcb.cz/clanky/Cirkev-a-kulturni-pamatky.html>

[31] PAMETNARODA *Paměť národa: Odsun Němců z ČSR*. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.pametnaroda.cz/anniversary/detail/id/32?locale=cs_CZ

[57] POVODNE.CHARITA *Charita Česká republika. Povodeň na Moravě* [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://povodne.charita.cz/1997/>

[29] PROGLAS *Proglas: Zpráva o hospodaření*. [online]. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: [http://www.proglas.cz/zprava-o-hospodareni.html#prettyPhoto\[single\]/1/](http://www.proglas.cz/zprava-o-hospodareni.html#prettyPhoto[single]/1/)

[41] SDBPLZEN *Salesiáni Dona Boska v Plzni: Zpráva o financování naší diecéze*. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://www.sdbplzen.cz/farnost/texty-provas/zprava-o-financovani-nasi-dieceze/>

[40] TISK.CIRKEV *Tiskové středisko České biskupské konference: Odpovědi na některé otázky k vydávání církevního majetku*. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/z-domova/odpovedi-na-nektere-otazky-k-vydavani-cirkevniho-majetku/>

[45] TISK.CIRKEV *Tiskové středisko České biskupské konference: Arcibiskup Graubner: Budoucnost vyžaduje změnu smýšlení*. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/z-domova/arcibiskup-graubner-budoucnost-vyzaduje-zmenu-smysleni/>

[62] TISK.CIRKEV *Tiskové středisko České biskupské konference: Katolická církev pokročila v projektu společného investování*. [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://tisk.cirkev.cz/z-domova/katolicka-cirkev-pokrocila-v-projektu-spolecneho-investovani/>

[6] USTRCCR *Paměť a dějiny: Akce K*. [online]. Ustrcr [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/akce-k>

[7] USTRCCR *Paměť a dějiny: Amnestie 1960* [online]. Ustrcr [cit. 2015-02-12]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1101/036-054.pdf>

[55] VSCR *Vazební věznice Ostrava: Slavnostní otevření kaple*. [online]. [cit. 2015-04-13].
Dostupné z: <http://www.vscr.cz/vazebni-veznice-ostrava-85/o-nas-1607/duchovni-sluzba/slavnostni-otevreni-kaple-ve-vazebni-veznici>

[56] VSCR *Věznice Opava: Křest ve věznici a ÚVZD*. [online]. [cit. 2015-04-13].
Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-opava-83/o-nas-1603/duchovenska-pece-887/krest-odsouzenych-zen-ve-veznici>

SEZNAM ZKRATEK

AČR	Armáda České republiky
ACHO	Arcidiecézní charita Olomouc
c.	kánon
CIC	Kodex kanonického práva
ČBK	Česká biskupská konference
DCHOO	Diecézní charita ostravsko-opavská
DOO	Diecéze ostravsko-opavská
kpt.	kapitán
LZPS	Listina základních práv a svobod
Mons.	Monsignor
OPraem.	člen řádu premonstrátů
OŘBOO	Organizační řád biskupství ostravsko-opavského
OŘJB	Organizační řád Jana Boska
P.	pater, kněz
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
SNB	Sbor národní bezpečnosti
Stb	Státní bezpečnost
Th. D.	doktor teologie
ThLic.	licenciát teologie
VDP	Vězeňská duchovní péče

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1. 1 Podíl věřících z celkového počtu obyvatel

Graf 1. 2 Podíl věřících na jednoho kněze

Graf 2. 1 Vývoj příjmů ostravsko-opavské diecéze

Graf 2. 2 Vývoj příjmů ostravsko-opavské diecéze

Graf 2. 3 Vývoj výdajů ostravsko-opavské diecéze

Graf 2. 4 Vývoj výsledku hospodaření ostravsko-opavské diecéze

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. 1 Poutní kaple sv. Anny – 30. léta 20. století (osada Horní údolí)

Obr. 1. 2 Nynější stav poutní kaple sv. Anny

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. 1 Biskupství ostravsko-opavské

Tab. 2. 1 Sčítání věřících v ostravsko-opavské diecézi

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- беру на ве́доміі, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 24.4.2015

Lucie Pláčilová
.....
jméno a příjmení studenta

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Interview s diecézním biskupem Mons. Františkem Václavem Lobkowiczem, Opraem.

Příloha č. 1 – Interview s diecézním biskupem Mons. Františkem Václavem Lobkowiczem, Opraem.

Diecézní biskup Mons. František Václav Lobkowicz, Opraem. v rozhovoru pro diplomovou práci studentky tvrdí:

„Co se týče vizí ostravsko-opavské diecéze, tak to pořád bude údržba kulturního dědictví a hledání způsobů evangelizace“

Ostrava – Když člověk zkoumá a analyzuje příčiny vzniku a rozvoje ostravsko-opavské diecéze, nemůže se nezeptat na konkrétní otázky jejího prvního a zároveň současného diecézního biskupa. Jaké okolnosti vzniku si vybaví? Kam podle něj diecéze kráčí? Čemu bude muset v budoucnu čelit? Odpovědi nejen na tyto otázky se dočtete z následujícího rozhovoru.

Jaká byla hlavní příčina vzniku naší nejmladší diecéze (ostravsko-opavské)?

Příčina vzniku diecéze se dá datovat už do doby Marie Terezie. Tehdy bylo zřízeno Brněnské biskupství a existovala také vidina zřídit Opavské biskupství. K tomu však nedošlo a první překopání se odehrálo v roce 1977, kdy byla k olomoucké arcidiecézi přičleněna ta část našeho území, která patřila pod vratislavskou diecézi. Arcidiecéze Olomouc tak čítala přes 700 farností a zaujímal 4. až 5. místo v Evropě z hlediska počtu farností. No a důvod? Jednak přílišná územní rozlehlost Arcidiecéze olomoucké, a také to souvisí s posláním diecézního biskupa být určitým způsobem ve své diecézi přítomen, nejen ve svém úřadě.

Existovaly kromě historických aspektů také nějaké okolnosti ekonomického charakteru, které ke vzniku směřovaly?

Do ustanovení ostravsko-opavské diecéze se všechny věci musely projednávat až v Olomouci. Cesta například z Hřčavy nebo Jablunkova do Olomouce na hodinové jednání zabrala téměř celý den. I správa majetku. V roce 1996 jsme měli dluh ve výši cca 3 miliardy korun, postupem let jsme částku o miliardu snížili. I tohle je přínos. Také pokud bychom existovali i nadále jako součást olomoucké arcidiecéze, která byla velice rozsáhlá, pak by byly i jiné priority v oblasti stavebnictví. Jinak život ve farnostech se nezměnil.

Kontrola, kterou vykonávala i Arcidiecéze olomoucká, je i nadále. Ovšem dnes se veškeré problémy farností řeší v Ostravě, ne v Olomouci.

Jste rád, že se centrem nové diecéze stala právě Ostrava? Co bylo podle Vás rozhodující při volbě sídelního města?

Ano. Já si myslím, že je to logické. Přece jen sídelní město diecéze by mělo být určitým centrem daného území. Dále jsou zde i praktické důvody jako je kontakt s krajskými orgány, s úřady, počet obyvatel. V Ostravě žije podstatně více obyvatel ve srovnání s Opavou, což bylo další město, o němž se vedly diskuze. Proto název ostravsko-opavská a povýšení chrámu Panny Marie Nanebevzaté v Opavě na konkatedrálu. A nakonec také dostupnost. Pokud by se centrem diecéze stala Opava, stejně by lidé, kteří by potřebovali cokoli řešit, museli ve většině případech jezdit přes Ostravu.

Diecéze je vzhledem ke své rozloze větším územním celkem v porovnání s Moravskoslezským krajem. Existují oblasti, ve kterých s krajem spolupracuje (biskupství)?

S Moravskoslezským krajem musíme spolupracovat v oblasti charitní činnosti, protože sociální péče, kterou charita poskytuje, ta jde přes kraj. Další oblastí je školství. Prostředky sice dostáváme od Ministerstva školství, ale zase budu-li chtít zřídit církevní školu, musím mít souhlas kraje. Před vznikem Moravskoslezského kraje zase bylo třeba navazovat kontakty s okresy. Biskup zůstává, ale ředitelé se mění.

Co vás nejvíce potěšilo od doby vzniku diecéze? Co se podle vás povedlo?

Mám radost z nově postavených kostelů, z každého kněžského svěcení. Například tím, že kostel sv. Ducha v Ostravě-Zábřehu má vybudované prostory pod kostelem, kde se farníci mohou setkávat, sdílet se, má takto daná farnost možnost spolu žít. Těch kostelů za tu dobu přibylo snad 10. Kdybychom měli všeho tolik, co kostelů, to by bylo fajn. Sakrálních staveb máme přes 500, a to nepočítám obecní kapličky, Boží muka, hold křesťanství zanechalo stopu i v místní architektuře. Je spousta radostných událostí – každoroční diecézní setkání mládeže, víkend s bohoslovci. A musím ocenit i mé spolupracovníky. Jsou to lidé, kteří pracují a doslova šlapou za diecézí, přestože ví, že jinde by jim mnohdy za jejich kvality nabídli tři krát větší plat. Mohu se na ně spolehnout.

S jakou diecézí je ostravsko-opavská diecéze srovnatelná (ať už českou či moravskou)?

Naše diecéze by se dala srovnat s Královehradeckou diecézí. Obě mají jak velmi religiózní části, tak oblasti s nízkou religiozitou. Silně nábožensky založené jsou děkanáty Karviná, Těšín, Jablunkov, Frýdek, Místek. Vylidněné oblasti naší diecéze připomínají situaci v celé České republice, kdy Morava je také více religioznější než Čechy. Královehradecká diecéze se nachází na rozmezí Čech a Moravy, a také tam existují místa, kde takříkajíc chýlil pes.

Rýsují se výzvy, které naši diecézi v budoucnu čekají (v průběhu 1-5 let)? Co třeba vznik církevního soudu?

O zřízení církevního soudu neuvažuji. Není povinností, aby v každé diecézi byl církevní soud. Já zastávám názor, že raději jeden kvalitní, než zde vytvořit něco s vědomím, že to nedosahuje kvalit, jakých by mělo. Navíc členy Interdiecézního soudu v Olomouci jsou také naši kněží. Například P. Botek z Hošťálkovic. Co se týče vizí, tak pořád to bude údržba kulturního dědictví. Hledání způsobů evangelizace, neboť to je to poslání, které jsme dostali – „*Jděte a hlásejte evangelium,*“ (Mt 28, 19). To se bude odvíjet od celospolečenského vývoje, demografického vývoje.

